

**”Just det, det är helt jättetråkigt” –
Förstärkande ord och förled samt
instämmande i finlandssvenska
ungdomssamtal**

Juuli Misukka

Pro gradu –avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk- och kommunikationsstudier

2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä: Juuli Misukka	
Työn nimi: ”Just det, det är helt jättetråkigt” – Förstärkande ord och förled samt instämmande i finlandssvenska ungdomssamtal	
Ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2017	Sivumäärä: 46+9
<p>Tutkielman tarkoituksena oli selvittää mitä vahvikesanoja sekä –etuliitteitä suomenruotsalaiset nuoret käyttävät puhutussa kielessä, ja millaisissa konteksteissa niitä useimmiten esiintyy. Lisäksi selvitettiin millä eri tavoilla ja fraaseilla he osoittivat olevansa samaa mieltä keskustelukumppaneidensa kanssa. Tutkimustuloksia analysoitiin sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.</p> <p>Materiaalina käytettiin äänitettyjä neljän hengen ryhmäkeskusteluja, ja kaikki osallistujat olivat yläkouluikäisiä. Mukana oli neljä ryhmää, joista kolme koostui kahdesta tytöstä ja kahdesta pojasta, sekä yksi koostui neljästä pojasta. Heille annettiin valmiita keskustelunaiheita, joita he saivat halutessaan käydä läpi, ja he keskustelivat keskenään n. 15-30 minuuttia.</p> <p>Keskusteluissa tuli esille yhteensä yhdeksän eri vahvikesanaa, joista neljä suosituinta (<i>jätte-</i>, <i>ganska</i>, <i>helt</i> sekä <i>så</i>) esiintyivät selkeästi useammin kuin loput viisi, sillä niiden osuus oli 93 % kaikista esiintymistä. Vahvikesanoja käytettiin erityisesti apuna omien mielipiteiden ja perusteluiden vahvistamisessa, mielikuvien luonnissa ja muiden keskustelukumppaneiden vakuuttamisessa. Niitä esiintyi eniten sellaisilla keskusteluissa, joissa omia mielipiteitä perusteltiin ja muiden puheenvuoroihin reagoitiin.</p> <p>Tavat, joilla osallistujat ilmaisivat olevansa yhtä mieltä muiden puhujien kanssa, voitiin jakaa kahteen pääkategoriaan: myötäilevät dialogipartikkelit, joiden tavoitteena ei ollut aloittaa uutta puheenvuoroa, sekä uuden puheenvuoron aloittavat myötäilevät fraasit. Dialogipartikkeleista yleisimpiä olivat mm. <i>just det</i>, <i>ja</i> sekä <i>ni</i>. Uuden puheenvuoron aloittavat fraasit puolestaan voitiin jakaa neljään eri alakategoriaan: myötäilevät fraasit, edellisen puhujan sanojen toisto tai uudelleenmuotoilu, sekä edellisen puhujan puheenvuoron täydennys. Yllämainittuja dialogipartikkeleita käytettiin myös uuden puheenvuoron alussa. Mm. intonaatio, sanojen painotus, puheen sävy, sanavalinnat sekä fraasien ajoitus keskustelussa vaikuttivat siihen, miten voimakkaasti osanottajat vaikuttivat olevan samaa mieltä muiden puhujien kanssa.</p>	
Asiasanat: ungdomsspråk, förstärkningsord, uppbackningar, instämmande, medhåll	
Säilytyspaikka: JYX	
Muita tietoja	

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	6
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	8
2.1. Sociolingvistik och ungdomsspråk	8
2.2. Ungdomsspråk i allmänhet.....	10
2.2.1. Tidigare studier inom ungdomsspråk.....	13
2.3. Förstärkande ord och förled	15
2.4. Samtalens struktur i muntlig kommunikation	17
2.4.1. Uppbackningar och instämmande.....	18
2.5. Språkliga könsskillnader	20
3. MATERIAL OCH METOD	23
3.1. Informanter	23
3.2. Material och datainsamlingsmetod	24
3.3. Analysmetod.....	27
4. RESULTAT OCH ANALYS	28
4.1. Samtalens gång i grupperna	28
4.2. Förstärkande ord och förled i ungdomarnas gruppsamtal.....	30
4.3. Instämmandet i gruppsamtal	38
4.3.1. Instämmande uppbackningar.....	40
4.3.2. Instämmande turtagare.....	43
5. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	47
LITTERATUR	52

Transkriptionsnyckel

[]	överlappande tal
[[samtidigt inledda yttranden
just det	ett starkt betonat ord
(())	transkriberarens kommentarer
just det-	plötsligt avbrott eller stamning
:	förlängt ljud
?	frågeintonation
just det	det aktuella exemplet
AP1	kodnamn på informanterna
(x) (xx) (xxx)	ohörbara ord (ett, två respektive flera)
ja↑	ord med tydligt uppgående intonation
” ”	egennamn (t.ex. namn på filmer)

(modifierad enligt Green-Vänttinen 2001 och Nilsson 2005)

1. INLEDNING

I föreliggande avhandling är fokus på två olika forskningsämnen som är förstärkande ord och förled samt instämmandet i finlandssvenska ungdomars samtal. Materialet består av fyra inspelade gruppsamtal mellan fyra tvåspråkiga högstadieselever. Vad som är gemensamt för dessa två ämnen är förstärkandet, för genom att utnyttja förstärkningsord kan man förstärka sina egna ord och med hjälp av instämmande fraser bekräftar talaren vad samtalspartnern säger. Båda ämnena är viktiga för muntlig kommunikation, eftersom genom att använda förstärkningsord kan man få mer kraft i sina uttryck, och genom att uttrycka ens instämmande med samtalspartnern kan det skapas positiva känslor mellan dem, vilket bidrar till flytande kommunikation.

Vad gäller forskning i olika åldersgruppers språkbruk har det hittills lagts mer intresse på barn- och vuxenspråk än på ungdomsspråk, fast dess popularitet har ökat stadigt under de senaste decennierna (se avsnitt 2.2.1. i denna avhandling). Som flitiga konsumenter av olika medier, t.ex. sociala medier och TV, blir ungdomar relativt lätt påverkade av nya språkliga fenomen och trender och dessutom har de en betydande roll i språkförändringsprocessen. Därför är ungdomarnas språkbruk värt att studera med jämna mellanrum för att få tidsenliga data om deras språkbruk och den allmänna språkförändringen som sker hela tiden.

Som blivande lärare är jag intresserad av hur jag kan lära ut muntliga språkkunskaper till mina elever, och vilka aspekter som bör tas hänsyn till när jag undervisar dem. En aspekt som jag finner intressant är talspråkliga drag, i synnerhet på ordnivån. Som Backlund (2006: 19-20) konstaterar, måste vi lära oss att tala samma språk på olika sätt, dvs. att vi bör kunna modifiera språket för olika sammanhang för att använda s.k. rätt språk i rätt situationer. Om språket inte är lämpligt för en viss situation kan det störa flytande kommunikation, för då finns en risk att samtalspartnern koncentrerar sig mer på hur den andra producerar språk i stället för talets innehåll. T.ex. om en ung person talar på ett mycket formellt eller gammaldags sätt i en informell situation, kan det låta besynnerligt för samtalspartnern. Genom att forska i informellt ungdomsspråk erbjuds nyttig kunskap även för lärare som kan undervisa sina elever i hur jämnåriga modersmålstalare talar, och det kan också vara motiverande för dem. Muntliga språkfärdigheter har också väckt intresse i finska skolor på sistone. T.ex. i den nya läroplanen betonas muntliga färdigheter mer än tidigare, och

målsättningen är att muntliga språkprov kunde införas i studentexamen i finska gymnasier år 2019 (Von Boguslawski 2016). Studier om muntlig kommunikation kan således vara riktigt nyttiga när lärare skapar läromaterial om talat språk.

I min kandidatavhandling (2014) undersökte jag med hjälp av en skriftlig enkät vilka förstärkande ord och förled finlandssvenska ungdomar tenderar att använda. Jag ville fortsätta med samma tema i min magisteravhandling men analysera muntligt material i stället. Anledningen till detta val var att materialet är autentiskt språkbruk, vilket leder till att resultaten blir tillförlitligare. Vidare är det intressant att undersöka och jämföra om analys av skriftligt och muntligt material ger likartade resultat. Eftersom materialinsamlingsmetoden i denna studie skiljer sig märkbart från den metod jag använde i kandidatavhandlingen, antog jag att det orsakar vissa skillnader i resultaten av dessa studier.

Forskningsfrågorna i denna studie är följande:

1. Vilka förstärkande ord och förled använder informanterna i informella, muntliga samtal?
2. I hurdana kontexter använder informanterna förstärkande ord och förled?
3. Hur uttrycker informanterna om de håller med sina samtalspartner?

Populära förstärkande ord och förled som förekom i min kandidatavhandling (Misukka 2014: 20-23) var bl.a. *mycket*, *jätte-*, och *helt*, och p.g.a. dessa resultat är min hypotes vad gäller den första forskningsfrågan att åtminstone dessa ord också förekommer i dessa samtal. Ordet *väldigt* var också ett av de vanligaste förstärkningsorden, men jag antog att en orsak bakom dess popularitet var att det var angivet som ett exempel i instruktionerna, vilket ledde till att några informanter hade använt bara detta ord flera gånger (Misukka 2014: 21-23). Därför är min andra hypotes att ordet *väldigt* inte är lika populärt som det var i min föregående studie.

I kapitel 2 kommer det presenteras teori och tidigare studier inom de teman som anknyter till denna avhandling. Informanter, material och metoder beskrivs i kapitel 3, och i kapitel 4 presenteras resultat och analys. Slutligen diskuteras svar på de ovannämnda forskningsfrågorna, jämförelser med tidigare studier och förslag om vidare studier i kapitel 5.

2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel kommer jag att presentera de centrala teorier och tidigare studier som kan förknippas med denna avhandlings tema, samt definiera de begrepp som kommer att behandlas i analysen. Avsnitt 2.2., 2.2.1., 2.3. och 2.5. är delvis hämtade från min kandidatavhandling (Misukka 2014), och för denna studie har de bearbetats, behandlats djupare och utvidgats med hjälp av nya källor.

2.1. Sociolingvistik och ungdomsspråk

Holmes (2013: 1) och Boyd och Ericsson (2015: 11) definierar termen sociolingvistik som förhållandet mellan språk och samhälle, och möjliga forskningsämnen inom sociolingvistik är t.ex. sociala funktioner av språk, hur människor använder språk i olika situationer och varför deras språk varierar. Nordberg (2007: 11) beskriver i sin tur sociolingvistik som ”-- ett sätt att beskriva och förklara de språkliga fenomen och processerna, d.v.s. ett särskilt perspektiv på språket”. Bell (2014: 195) konstaterar att utöver könet är åldern den mest fundamentala sociala faktor som påverkar språkvariation. Därför är ungdomsspråk och forskning i andra åldersgruppers språk vanliga forskningsämnen inom sociolingvistik. Ungdomsspråk har väckt intresse hos sociolingvister eftersom ungdomstid kännetecknas som en tid av förändring och förändringslust (Norrby och Håkansson 2010: 199). Enligt Holmes (2013: 176) påverkar åldern bl.a. ordförråd, uttal, grammatik och tonhöjd, och det finns språkliga mönster som är lämpliga för unga talare, men som i högre ålder försvinner.

Enligt Holmes (2013: 9) visar människors språkval generellt att de är medvetna om åtminstone en av följande komponenter:

1. Deltagarna (eng. *the participants*)
 - Vem som talar och till vem de talar
2. Scenen eller den sociala kontexten (eng. *the setting or social context*)
 - Var de talar
3. Samtalsämne (eng. *the topic*)
 - Vad de talar om
4. Funktionen (eng. *the function*)
 - Varför de talar

Holmes (ibid.) anger att dessa sociala faktorer förklarar varför människor talar på olika sätt och varför deras språkbruk (t.ex. ordval och samtalsstil) inte är likadant i olika situationer, och därför är de centrala i analysering och beskrivning av interaktion. Förutom sociala faktorer nämner hon fyra sociala dimensioner som också påverkar ens språkbruk och kan förknippas med de ovannämnda faktorerna (Holmes 2013: 9-11):

1. Social distans -skala (eng. *the social distance scale*)
 - Relationen mellan deltagarna: hur väl de känner varandra?
 - Hög solidaritet (intima relationer) — Låg solidaritet (avlägsna relationer)
2. Status-skala (eng. *the status scale*)
 - Relationen mellan deltagarna: har de samma eller olikvärdiga status?
 - Överordnad (hög status) — Underordnad (låg status)
3. Formalitet-skala (eng. *the formality scale*)
 - Typen av interaktion: är den formell eller informell?
 - Hög formalitet (formell) — Låg formalitet (informell)
4. Två funktionella skalor: refererande skala och affektiva funktion -skala (eng. *the referential and affective function scales*)
 - Interaktionens mening eller ämne: är det objektiv information eller känslouttryck?
 - Refererande funktion: högt informativt innehåll — lågt informativt innehåll
 - Affektiv funktion: lågt affektivt innehåll — högt affektivt innehåll

I denna avhandling är de tre första dimensionerna mest centrala med tanke på analysen och typen av materialet. För att kunna spela in så naturligt tal som möjligt var det viktigt att informanterna känner varandra (hög solidaritet), de har samma elevstatus och interaktionen mellan dem är informell (låg formalitet). Jag antar att om någon av dessa tre dimensioner ändrades, skulle samtalet låta annorlunda än vad det var. T.ex. informanterna skulle troligen ha diskuterat på ett finare sätt och behandlat annorlunda ämnen om de diskuterade med en främmande vuxen i stället för jämnåriga klasskompisar.

2.2. Ungdomsspråk i allmänhet

För att kunna diskutera ungdomsspråk är det väsentligt att först definiera vem som anses som ungdom. Enligt Kotsinas (2007: 16) används 13-24 år vanligtvis som avgränsning av ungdomstid i den moderna ungdomskulturforskningen, eftersom den börjar när man blir tonåring och avslutas efter man har utbildat sig och träder in i vuxensamhället. Norrby och Håkansson (2010: 172) och Grönberg (2007: 222-223) påpekar emellertid att denna avgränsning är problematisk eftersom många studerar länge i dagens samhälle och familjebildning samt försörjningsansvar skjuts på framtiden. Norrby och Håkansson (2010: 172) tillägger att i flera studier används högstadie- och/eller gymnasieungdomar som målgrupp för de kan betraktas ”-- som typiska representanter för ungdomar.” Vidare konstaterar Grönberg (2007: 222) att flera forskare vill välja dessa ungdomar av praktiska orsaker för det är lätt att kontakta dem genom t.ex. skolor och fritidsgårdar.

Det finns vissa särdrag som ofta förknippas med ungdomsspråk. Herrero (2002, refererad i Jørgensen och Stenström 2009: 2) anger att t.ex. slang, tabuord, och överanvändning av pragmatiska markörer betraktas som karaktäristiska drag i ungdomars språkbruk. Grönberg (2007: 246) preciserar att med ordet *slang* ofta menas ”-- *slangord* som används inom grupper där deras viktigaste funktioner är att vara *gruppmarkörer*.”, och fult språk och tabuord används ofta bland ungdomar för att chockera och provocera. Även Norrby och Håkansson (2010: 178) anger att en av slangens viktigaste funktioner är dess särskilda kraft att väcka uppmärksamhet hos andra. Därtill nämner Kotsinas (2007: 11) ”dålig” artikulation, reduktioner och ”torftigt” ordförråd som företeelser som ofta uppmärksammas och även kritiserar i ungdomsspråket. P.g.a. brist på forskning inom ungdomsspråk är det emellertid inte klart om dessa drag är universella eller om de bara är bundna till vissa kulturer. Dessutom konstaterar Haapamäki (2009: 4-5) att ungdomsspråk inte avviker från vuxnas språk i alla språkliga nivåer, och det finns oenighet bland forskare om ungdomsspråk borde betraktas som en egen språklig varietet eller inte. Vad som också ska tas hänsyn till är att fast dessa ovannämnda drag ofta anses vara kännetecknande för ungdomsspråk, kan de också förekomma i andra åldersgruppers språkbruk. Norrby och Håkansson (2010: 197) konstaterar att alla typiska ungdomsspråksdrag har hittats även hos äldre och medelålders, men dessa drag är inte lika frekventa i deras språk. Dessutom är jämförelser mellan ungdomars och vuxnas språk inte alltid helt problemfria, för att det finns flera olika varianter och dialekter i vuxnas språk, och skillnader och likheter mellan ungdoms- och vuxenspråk är mycket beroende på vilken

variant som verkar som jämförelseobjekt. Tilläggas kan att vuxna som åldersgrupp är utmanande att begränsa, och det finns olika synpunkter om vem som definieras som vuxen.

Enligt Nordberg (2007: 27) skiljer ungdomsspråk från vuxenspråk snarare i samtalsstil i stället för språkstrukturella innovationer. Därför beskrivs ungdomars samtalsstil ibland engagerad och dramatiserad, vilket betyder att den är ”-- mer ivrig, dramatisk och känslomässig än vuxnas distanserade samtalsstil” (Misukka 2014: 7). Grönberg (2007: 231) konstaterar i sin tur att bl.a. högt tempo och personliga samtalsämnen är kännetecknande för denna stil. Dessutom är deras samtalsreplikerna ofta korta och turväxlarna täta, vilket kan resultera i samtidigt tal mellan samtalspartner (Einarsson 2004: 186). Eriksson (1997: 277) antar att en anledning till ungdomarnas dramatiska samtalsstil kan vara ungdomars sämre tillgång till pålitliga lyssnare jämfört med vuxnas, vilket leder till att de utnyttjar dessa drag för att få tala och bli hörda. En annan faktor som kan påverka ungdomarnas samtalsstil är de ämnen ungdomarna talar om. Enligt Kotsinas (2007: 47) är vanliga samtalsämnen bland ungdomar t.ex. berättelser, narrativer och egna erfarenheter, och de avger i hög grad sina åsikter, värderingar och känslor. Då är det naturligt att deras berättelsesätt typiskt sett är ivrigt, känslomässigt och dramatiskt.

Enligt Kotsinas (2007: 57) är det relativt vanligt att dagens ungdomar blir kritiserade p.g.a. deras för lilla ordförråd. Emellertid är det problematiskt att bevisa detta påstående, för det är utmanande och arbetsamt att mäta storleken av ens ordförråd, i synnerhet vad gäller det passiva ordförrådet. Givetvis kan ungdomarnas ordförråd skilja sig märkbart från vuxnas när det gäller t.ex. facktermer och akademiskt språk, men man ökar på sitt ordförråd under hela sitt liv. Förutom att ungdomarna använder ”för få” ord påstås de därtill använda opassande och ”fel” ord, så som småord, svordomar och slang samt sådana ord som inte finns i ordböcker enligt Kotsinas (ibid.). M.a.o. sägs det att kvaliteten av deras ord sämre än vuxnas, även inga ord egentligen kan sägas vara bättre än några andra ord (jfr Misukka 2014: 7), utan det är mer situationsbetingat vilka ord, fraser och konstruktioner som kan anses passande eller opassande. Vidare är de ord som är frekventa i ungdomsspråk inte alltid onödiga enligt Einarsson (2004: 191-192), eftersom de kan ha en särskild funktion i deras språkbruk. Exempelvis kan småord utnyttjas ”-- för att fylla pauser och ge mer tid för talaren att hitta det rätta uttrycket utan att bli avbruten” (Misukka 2014: 7).

Fast ungdomarnas språkbruk ofta kritiserats, betonas nuförtiden dess kreativitet och expressivitet mer inom ungdomsforskningen (Kotsinas 2007: 17). Enligt Norrby och Håkansson (2010: 172) har

ungdomsspråk även en nyskapande påverkan på olika språkliga nivåer, t.ex. uttal, ordval, syntax och samtalsstil. Även om ungdomarnas slang kan ses som negativt, kan den också betraktas som ett tecken på språklig kreativitet och uppfinningsrik ordbildning (Norrby och Håkansson 2010: 178). Vidare påpekar Norrby och Håkansson (ibid.) och Kotsinas (2007: 58-59) att många ord som tidigare ansågs vara slangord, t.ex. *kille*, *tjej*, *snacka* och *jobba*, har så småningom förlorat sin särskilda kraft och är nuförtiden etablerade i vardagsspråket, och en del av slangord har även landat i skriftspråket. Detta gäller dock inte alla slangord, utan många av dem har en kort livslängd och blir fort föråldrade. Av dessa skäl har ungdomarna en central roll i språkförändringsprocess. Fast några människor kan betrakta språkets förändring som ett negativt fenomen, är det emellertid oundvikligt och väsentligt att språket förändras, för t.ex. nya företeelser kräver alltid nya ord.

Språket är ett sätt att markera ens grupptillhörighet och människans identitet hänger ihop med hennes språk (Einarsson 2004: 27). Enligt Kotsinas (2007: 19) finns det språkliga nyanser som kan koppla människorna med en viss grupp, antingen medvetet eller omedvetet. Vårt språk kan avslöja t.ex. vårt regionala ursprung med hjälp av dialektala drag, men det kan också markera ålder, kön eller social status. Kotsinas (2007: 62) exemplifierar att genom att använda icke-standarord markerar ungdomar deras gemenskap och tillhörighet med andra ungdomar och att de inte talar formellt. Norrby och Håkansson (2010: 180) anger att det även finns olika subgrupper bland ungdomar, och vissa slanguttryck kan vara begränsade till en specifik grupp. Då används dessa uttryck ofta för att signalera vi-känsla i den gruppen och också avstånd till de andra subgrupperna. M.a.o. är de generella ungdomsspråkliga dragen inte gemensamma för alla ungdomar utan det finns märkbara skillnader mellan olika grupper, och identitet och grupptillhörighet är en anledning till varför ungdomar använder slang och varför deras språk avviker från t.ex. vuxnas.

Vad gäller finlandssvenskt ungdomsspråk är det enligt Haapamäki (2009: 4-7) knappast möjligt ”- att tala om en egen enhetlig finlandssvensk ungdomsvariant, dvs. en som skulle vara gemensam för alla finlandssvenska ungdomar och skilja dem från alla finlandssvenska vuxna.” Hon medger emellertid att vissa drag som ofta karakteriseras som ungdomsspråkliga, t.ex. otydlig artikulation och högt taltempo, var mycket framträdande i vissa ungdomssamtal, men å andra sidan fanns det också flera samtal där samma drag inte alls förekom. Enligt henne är samtalsstilen således mycket beroende av andra faktorer, t.ex. bosättningsort eller samtalsämne. Detta innebär ändå inte att det inte skulle finnas något finlandssvenskt ungdomsspråk alls. Såsom Kotsinas (se t.ex. 2007) har

visat, kan ungdomarnas språk variera även i samma stad mellan jämnåriga ungdomar, vilket visar att det inte finns ett entydigt språk som är gemensamt för alla jämnåriga ungdomar, utan termen *ungdomsspråk* omfattar närmare olika varianter av olika ungdomars språk som ändå avviker från vuxnas språk eller standardspråk.

2.2.1. Tidigare studier inom ungdomsspråk

Enligt Jørgensen och Stenström (2009: 1) har forskning inom ungdomsspråk ökat ständigt men långsamt efter Labovs (1972a) studie om afroamerikansk engelska som visade ”-- sambandet mellan ungdomars gruppspråk och deras gruppkultur” (Kotsinas 1994: 312). Kotsinas (ibid.) menar att det tidigare var en allmän, obekräftad hypotes i språksociologi att barn och ungdomar följer samma språkliga mönster som sina föräldrar, dvs. att ungdomsspråk inte betraktades som sin egen variant. På 60- och 70-talet började man forska mer i sambandet mellan språkligt beteende och icke-språkliga faktorer såsom socialgrupp och ålder, och också ungdomsspråk väckte mer intresse hos forskare. Fast intresset mot forskningen inom detta område har växt under de senaste decennierna, ligger fokus ändå enligt Stenström m.fl. (2002: x) oftare på barn- och vuxenspråk. Nordberg (2007: 25) har delat forskning i ungdomsspråk i två slag: i den ena delen av undersökningarna beskrivs skillnaden mellan ungdomars och vuxnas språkbruk, och i den andra delen belyses språkets roll i konstruerandet av ungdomsidentitet.

Jørgensen och Stenström (2009: 3) påpekar att det ännu finns luckor i forskningen inom ungdomsspråk p.g.a. brist på tillräckligt stora korpusar i ungdomsspråk som också skulle vara tillgängliga på nätet. Dessutom har en del av de korpusar som redan finns, såsom The Bergen Corpus of London Teenage Language (COLT) och Språkkontakt och Ungdomsspråk i Norden (UNO), samlats in på 90-talet (Jørgensen och Stenström 2009: 3), vilket innebär att de redan är relativt gamla idag eftersom världen och språket har förändrats mycket på 20 år. Ett annat problem med detta forskningsområde är att enligt Einarsson (2004: 185) har ungdomsspråk studerats nästan bara i storstadsmiljöer där språket ofta avviker från språket i landsbygd, så dessa studier ger nödvändigtvis inte en helt omfattande bild av hela språkområdets eller landets ungdomsspråk. M.a.o. det finns fortfarande ett behov av forskning inom ungdomsspråk i olika områden för att

kunna utreda närmare dess egenskaper och vilka drag som är universella eller gemensamma för många olika språk och kulturer.

Kotsinas är en av de mest kända forskarna i svenskt ungdomsspråk. Hon har undersökt t.ex. hur språket förknippas med gruppidentitet, slang och andra drag som betraktas som karaktäristiska för stockholmskt ungdomsspråk (se t.ex. 2007). De flesta av hennes studier baserar sig på inspelade informella gruppsamtal som bandades under 1989-1991, och ca 100 stockholmska ungdomar i åldrarna 14-17 var med i hennes studie (Kotsinas 2007: 29). Eriksson (se t.ex. 1997) har i sin tur studerat svenska ungdomars berättelse, interaktion och samtalsstil med hjälp av inspelade berättelser, och de flesta av dem har spelats in på 80- och 90-talen.

Svenskt ungdomsspråk har undersökts också i Finland. Det finns flera studier som baserar sig på forskningsprojektet FUSK (Finlandssvenskt ungdomsspråk), vilket är en digital korpus som innehåller inspelade, vardagliga ungdomssamtal (FUSK 2006). Tyvärr finns emellertid varken denna korpus eller studier som baserar sig på den tillgängliga på nätet. I dessa studier har det analyserats bl.a. ämnesbyte, berättelser, ungdomsspråkliga och könsspecifika drag, kodväxling och uppbackningar enligt FUSKs webbsidor (2006). Utöver de undersökningar som baserar sig på FUSK har det genomförts också andra studier inom finlandssvenskt ungdomsspråk, bl.a. Kolu (se t.ex. 2016 och 2017) har undersökt kodväxling i tvåspråkiga ungdomssamtal, Ivars (2000) har studerat fraser och idiom i regionala varianter av finlandssvenskt ungdomsspråk och Forsskåhl (se t.ex. 2002) har i sin tur undersökt finlandssvensk ungdomsslang och dess påverkan på språkförändring.

Om temat i denna avhandling finns bara ett fåtal studier. T.ex. Kotsinas (se 2003 och 2007) har studerat vilka förstärkningsord svenska ungdomar använder och hur stor del svordomar omfattar av dem (se avsnitt 2.3. nedan), och Elofsson och Utterberg (2009) undersökte ungdomars användning av förstärkande ord i skriftliga skoluppsatser i svenska skolor. Till skillnad från Elofssons och Utterbergs (ibid.) studie har jag utnyttjat muntligt finlandssvenskt material i mer informellt och interaktivt sammanhang, vilket leder till att resultaten sannolikt blir annorlunda än i deras studie. Dawidson och Kero (2004) har i sin tur undersökt ungdomars språkbruk och språkförändring med fokus på orden *värsta*, *grymt* och *äger*, och av dessa tre kan både *värsta* och *grymt* användas även som förstärkningsord. De har studerat bl.a. olika åldersgruppers användningsgrad och –sätt av dessa ord och attityder till dem.

2.3. Förstärkande ord och förled

Alfredsson (2002: 42) uppger att det ibland finns ett behov att understryka ens uppskattning eller ogillande mot någonting, och då passar förstärkande ord för dessa tillfällen. De kan användas framför adjektiv och adverb för att framhäva eller förstärka deras betydelse, men åtminstone i engelskt ungdomsspråk är de vanligare framför adjektiv (Stenström m.fl. 2002: 139-140). Kotsinas (2003: 233) exemplifierar att ordet *bra* ibland kan låta för tamt eller även tolkas som sin motsats, men genom att sätta ett förstärkningsord före det kan man visa mer effektivt sina riktiga tankar. Fast förstärkande ord kan användas framför adverb, förekommer de i svenska oftast framför sättsadverb (t.ex. *Hon sjunger **väldigt** skönt*) och gradadverb (t.ex. *Jag har läst **väldigt** mycket*). Grammatiskt sett är det inte korrekt att använda förstärkningsord framför tidsadverb (t.ex. **Jag ska göra det **väldigt** idag*) eller rumsadverb (t.ex. **Jag ska vara **väldigt** hemma idag*), men i informell kommunikation är i princip nästan alla kombinationer möjliga. Vad gäller satsadverb är förstärkningsord inte vanliga med vissa av dem (t.ex. **Jag ska **väldigt** inte göra det*), men de kan förekomma med andra satsadverb (t.ex. *Jag gör det **väldigt** gärna*).

Enligt Kotsinas (2003: 234–235) är förstärkande ord vanligtvis betydelsebärande, men när de används i nya sammanhang kan deras vanliga betydelse förändras, vilket leder till att de har en oväntad, ologisk eller överraskande betydelse i stället. Exempelvis när det talas om *en fet tjej* kan det egentligen betyda *en snygg tjej* i stället för *en tjock tjej*. Genom att observera dessa ord i sina kontexter och inte bara som enskilda uttryck är det dock lättare tolka vad som menas med förstärkningsordet i fråga. Kotsinas (ibid.) påpekar vidare att om man verkligen vill väcka starkare reaktioner hos lyssnaren kan man använda ett förstärkningsord som är relativt nytt eller som har en oväntad betydelse. Människor har blivit vana vid att höra de äldre orden och därför fästs avseendet oftare vid de ord som används i en ny, ovanlig kontext eller som vanligen inte används som förstärkningsord.

Om man vill få mer kraft i ett tamt, intetsägande ord, kan man utöver förstärkningsord utnyttja förstärkande förled enligt Kotsinas (2003: 235, 2007: 66). Såsom förstärkningsord är dessa förled också oftast betydelsebärande, t.ex. *jätte-* eller *as-*, som ”-- emellertid suddas ut i sin betydelse i sammansättningar” (Misukka 2014: 10). Exempelvis menar Lindström (2006: 190) och Kotsinas (2003: 235) att uttryck som *jätteliten* (”liten som en jätte”) kan vara ologiska om de tolkas

bokstavligen, men i sådana fall verkar de flesta människor förstå att förledets funktion bara är att förstärka betydelsen av ordet *liten*. (Misukka 2014: 10)

Lindström (2006: 189–191) anger att användningen av förstärkande ord och förled ökade på 40- och 50-talet samtidigt när ”-- när den moderna ungdomskulturen uppstod” (Misukka 2014: 10), och olika ord har skiftat i popularitet under olika decennier. Förstärkande prefix har hämtats från flera olika områden, varav en del är relativt neutrala medan andra kan vara mer provocerande. Enligt Kotsinas (2003: 237–238) är förled som syftar på t.ex. högt ljud (*kanon-*, *dunder-*, *pang-*), djurriket (*apa-*, *svin-*, *björn-*) eller fetma (*tjock-*, *fet-*) inte särskilt känslöväckande, medan förled som syftar på t.ex. kroppsliga utsöndringar (*skit-*, *bajs-*, *piss-*), döden (*as-*, *döds-*) eller sjukdomstillstånd (*cp-*, *rå-*) kan användas om man verkligen vill chockera eller väcka uppmärksamhet. Kotsinas (2007: 66-67) konstaterar att syftet med användningen av dessa chockerande prefix som bryter mot språkets normer är att för att få lyssnaren att reagera eller för att överraska honom. Vissa fulare förled har emellertid mist sin chockerande kraft, eftersom de har blivit mer frekventa i dagens språkbruk (Misukka 2014: 10).

I min kandidatavhandling (Misukka 2014) var de mest frekventa förstärkande orden och förlederna *mycket*, *jätte-*, *helt*, *väldigt* och *ganska*. Av dessa ord är ordet *ganska* dock lite problematiskt, eftersom förstärkande ords och förleds funktion är enligt flera definitioner (se t.ex. Alfredsson 2002 och Kotsinas 2003: 233-235) att förstärka huvudordets betydelse, medan *ganska* egentligen försvagar det om det tolkas bokstavligen. Dessa fem ord förekom tydligt oftare än andra, men sammanlagt fanns det stor variation av olika ord, fast många av dem förekom bara få gånger. I samma studie (Misukka 2014: 34) undersökte jag hur vanliga de förled som används i sverigesvenska (se Lindström 2006 och Kotsinas 2003) är i finlandssvenska. Informanterna angav att de använder de flesta förlederna (t.ex. *kanon-*, *as-*, och *fet-*) antingen aldrig, nästan aldrig eller bara ibland, vilket pekar på att det troligen finns vissa skillnader mellan sverigesvenskar och finlandssvenskar i användningen av förstärkande förled, i synnerhet vad gäller ordval. De sverigesvenska förled som förekom ofta i informanternas språkbruk var *jätte-*, *skit-*, och *super-*.

Fast svordomar i allmänhet betraktas typiska i ungdomarnas språk, är de enligt Kotsinas (2007: 62-63) inte alls de enda förstärkningsord som de använder. Hon listar att b.la. ord *himla*, *helt*, *otroligt*, *totalt*, *enormt*, *verkligen* och *fruktansvärt* förekom ofta bland stockholmska ungdomar, och svordomar omfattade bara 0,5 % av hennes inspelade material. Kotsinas (ibid.) medger emellertid

att dessa inspelningar inte är helt rättvisande eftersom svordomar oftast dyker upp i gräl och verbala dueller. Dessutom var ungdomarna medvetna om att det var en forskningssituation, vilket kan ha påverkat deras språkbruk (se även avsnitt 3.2. i denna avhandling). I min kandidatavhandling (Misukka 2014: 36) var fula och olämpliga ord samt svordomar lite vanligare, för över hälften av informanterna använde dem åtminstone en gång, och dessa ord omfattade 8 % av alla förekomster. Vad som emellertid påverkade denna andel var att det fanns några informanter som använde fula ord flera gånger, och eftersom antal informanter inte var så högt (30 informanter), kunde en informant påverka relativt mycket på helhetsbilden och slutliga siffror. Dessutom kan det vara lättare att svära skriftligt och anonymt.

Stenström m.fl. (2002: 141) hävdar att ungdomar och vuxna inte använder samma förstärkningsord, och att de ord som är gemensamma för båda åldersgrupperna inte används i samma omfattning. Vad gäller skillnaden mellan pojkar och flickor, använder pojkar starkare och olämpliga ord samt tabuord oftare än flickor, men flickor tenderar att använda förstärkningsord i större utsträckning enligt Stenström m.fl. (2002: 139, 162). Stenström m.fl. (2002: 160) pekar emellertid på att inte bara könet och åldern påverkar valet av förstärkningsord utan också den sociala bakgrunden, bosättningsorten och skolan kan vara påverkande faktorer. Ungdomarna i Stenströms m.fl. (2002) undersökning var engelskspråkiga, men eftersom svenska och engelska tillhör samma germanska språkfamilj och förstärkande ord har i båda språken en likadan funktion, kan dessa resultat antagligen också gälla svenska i viss mån.

2.4. Samtalens struktur i muntlig kommunikation

Muntliga texter skiljer sig från de skriftliga på många sätt. Såsom Norrby (2009: 38) konstaterar, har alla samtal någon slags struktur, fast den inte alltid är helt klar eller organiserad. Exempelvis är intervjuens struktur ofta mer organiserad än i informella samtal. Enligt Hakulinen (2016: 127) består muntliga samtal av talturer, som är samtalens basenheter, i stället för satser och meningar som i skriftliga texter. Linell (2001: 159) påpekar i sin tur att uttryck är ett annat viktigt element som bygger upp samtal utöver talturer. I muntlig kommunikation är meningsgränserna inte så exakta som i skriftliga texter, dvs. att det är svårare att avgränsa när en mening slutar och en annan börjar.

Linell (2001: 159) definierar termen *tur* som en kontinuerlig period i samtal när en talare verbalt och/eller icke-verbalt behåller ordet och medverkar till dialogen. Norrby (2004: 109) anger att samtalsturer också kan vara korta och bestå av endast ett ord, t.ex. svar såsom *ja* eller *nej* räknas som en tur. Det finns olika sätt för att signalera när ens tur håller på att avsluta, och exempel på dem är avslutande inramningsfras, fallande intonation och avtagande tempo (Norrby 2004: 110). Ytterligare kan man signalera på flera sätt att man ännu inte är färdig med sin tur och vill fortsätta tala. Enligt Backlund (2006: 58) kan man t.ex. undvika att göra en paus, höja rösten eller använda pausutfyllnader för att behålla ordet. Einarsson (2004: 242) konstaterar att de omedvetna reglerna för turtagning är följande:

- 1) att talare A utser nästa talare genom att rikta sig till B, 2) om regel 1 inte tillämpas, går ordet till den som först tar det. 3) Om ingen tar ordet enligt regel 2, går ordet till A om denne sätter igång innan någon annan har gjort det. Om alltså B inte säger något kan/bör A fortsätta. 4) Om regel 3 inte tillämpas (ingen säger något), gäller regel 2.

Einarsson (ibid.) påpekar emellertid att alla samtal inte följer dessa regler, och talarbytet inte alltid sker så harmoniskt på ett visst ställe i samtal. Ibland kan turtagning också ”misslyckas” om talaren blir ignorerad eller avbruten (Einarsson 2004: 260).

2.4.1. Uppbackningar och instämmande

Enligt Norrby (2004: 147-149) definieras *uppbäckningar* vanligtvis inom samtalsanalys som fortsättningssignaler, vilket betyder att deras funktion är att signalera att lyssnaren har hört vad som har sagts och att samtalspartnern får fortsätta sin tur. Hon anger att typiska representanterna för uppbäckningar i svenska är uttryck som *hm*, *mm*, *hja*, *ja* och *nå* som oftast är korta och förhållandevis innehållstomma, men också flerordsyttranden t.ex. *just de*, *och så bra!* är möjliga. Enligt Linell och Gustavsson (1987: 62) kan även icke-verbala signaler som nickningar och leenden räknas som uppbäckningar eftersom genom att utnyttja dem kan lyssnaren reagera på vad talaren säger utan att begära ordet till sig själv. Fast uttryck som *ja*, *jå* och *nå* är vanliga som uppbäckningar, ska de enligt Green-Vänttinen (2001: 57) särskiljas från de fall där deras funktion är att svara på en fråga, för då räknas de inte längre som uppbäckningar utan svarsord och självständiga turer. Linell (2001: 174) påpekar att syftet med användning av uppbäckningar inte

är att få turen för sig själv utan att stöda samtalspartnern, och enligt Green-Vänttinen (2001: 56) används de ofta automatiskt och därför är det svårt att undvika dem. Enligt Norrby (2004: 149) kan de förekomma även så automatiskt att man ger ifrån sig uppbackningar utan att egentligen ha lyssnat så noga vad talaren säger. Alltså genom att använda uppbackningar kan lyssnaren göra ett intryck av aktivt lyssnarskap fast han samtidigt inte koncentrerar sig på vad som har sagts. Frekvensen av uppbackningar kan variera mellan individer och olika kulturer, och t.ex. Nelson m.fl. (2015: 149) och Henricson och Nelson (2016: 193) har visat att de är mer vanliga i sverigesvenska än i finlandssvenska samtal, vilket kan medverka varför finländare traditionellt betraktas som tystlåtna lyssnare.

Att signalera att samtalspartnern får fortsätta sin tur är dock inte uppbackningars enda funktion. Norrby (2004: 148) konstaterar att de också kan signalera att lyssnaren har förstått talaren och eventuellt accepterar det som har sagts och håller med det. Green-Vänttinen (2001: 208) kallar denna typ av uppbackningar för *instämmande uppbackningar*, som fungerar som insiktsmarkörer och feedbacksignaler, men inte som turtagare. Instämmande uppbackningar förekommer vanligt efter åsikter och värderingar (Green-Vänttinen 2001: 212), och också Hakulinen (2016: 137) menar att det ofta förväntas någon slags respons efter ställningstagande som helst skulle stöda talarens åsikt. Valet av uppbackningsuttryck kan avslöja hur lyssnaren förhåller sig till vad som har sagts, t.ex. *precis, absolut, just de* tyder starkt på instämmandet, medan t.ex. *jå, jo, mm* eller upprepningar som *jåjå, jojo* är mer neutrala (Green-Vänttinen 2001: 208-209). Om man vill mer kraftfullt signalera ens medhåll med talaren kan man enligt Einarsson (2004: 243) använda längre och kraftigare uttryck såsom ”Det har du rätt i!”. Det kan emellertid vara utmanande i vissa fall att särskilja om uppbackningens funktion är att verkligen signalera medhåll med den andra talaren eller snarare att stöda samtalspartnern och låta honom att fortsätta. Green-Vänttinen (2001: 209-210) anger att röststyrkan kan påverka hur uppbackningen tolkas: uppbackningar som fortsättningssignaler uttalas ofta med låg röststyrka medan instämmande uppbackningar uttalas med en normal eller även en aning högre röststyrka. Dessutom konstaterar hon att uppbackningens förhållande med det omgivande talet och dess placering i samtal kan hjälpa att tolka om den signalerar instämmande eller inte.

Dessa korta instämmande uttryck fungerar inte alltid som bara uppbackningar. I vissa fall kan samma fraser också användas som en sorts startsignaler eller turtagare, dvs. som ett tecken på att

lyssnaren vill få turen för sig själv (Kotsinas 2007: 92-93). Då fungerar de inte längre som uppbackningar, för lyssnaren vill att talaren byts i stället för att låta honom fortsätta tala. Kotsinas (ibid.) menar att genom att inleda sin tur med en fras såsom *precis* eller *exakt* kan lyssnaren visa att han instämmer i vad talaren säger och att han vill få talarens uppmärksamhet eller även nyfikenhet på vad han kommer att säga. Emellertid lyckas talarbytet inte alltid på detta sätt om talaren bestämmer sig för att fortsätta tala trots lyssnarens försök att få turen. Dessutom är det inte alltid enkelt att särskilja när dessa fraser borde betraktas som endast uppbackningar, och när räknas de som svarsord och självständiga turer.

Det finns också andra slags responser som signalerar instämmandet med talaren utöver uppbackningar och likadana korta instämmande uttryck. Enligt Green-Vänttinen (2001: 212) kan lyssnaren genom att upprepa eller fylla i och slutföra talarens tur visa känslan av engagemang och aktivt lyssnande. Nilsson (2005: 180) konstaterar i sin tur att lyssnaren ofta uppgraderar talarens påstående med "-- adverb som uttrycker förstärkande grad, generaliserande eller emfas" för att markera instämmandet eller för att göra sitt eget tidigare påstående starkare efter att talaren har markerat medhåll.

2.5. Språkliga könsskillnader

Utöver ålder är talarens kön den andra mest fundamentala faktor som påverkar hans språkbruk (se t.ex. Bell 2014), så det finns vissa skillnader i unga pojkars och flickors språkbruk. Kotsinas (2003: 161) anger att flickors och pojkars kunskaper om slangord är nästan likadana, men deras språkbruk skiljer sig från varandras vad gäller när och med vem de använder slang. Flickor undviker gärna slangord oftare när vuxna eller pojkar är med. Kotsinas undersökning (2003:172) visar att flickor förväntas att använda finare språk än pojkar, och därför blir man lättare chockad när flickor använder svordomar och fult språk. Däremot är reaktionerna inte nödvändigtvis så starka när pojkar använder samma ord.

Enligt Kotsinas (2007: 127) finns det könsskillnader också i samtalsstil och samtalsämnen i många kulturer. Typiskt sett samarbetar flickor mer och bygger sina repliker på vad den föregående talaren har sagt, medan pojkar tävlar och byter ämnen. Dessutom ger flickor oftare stöd, så som uppmuntrande kommentarer, instämmande nickningar och icke-avbrytande ljud till den andra

talaren (ibid.). Eriksson (1997: 281-282) konstaterar i sin tur att utöver samtalsstil finns det skillnader också i berättande, eftersom flickor berättar mer än pojkar och ser själva samtalet som en huvudsysselsättning oftare. Pojkar fokuserar i sin tur mer sällan på endast samtal, utan de anknyter det till någon annan aktivitet som lekar eller tävlingar, vilket inte lämnar så mycket rum för berättande. Vidare avslöjar Erikssons (ibid.) studie att flickor tenderar att dramatisera och uttrycka subjektiva värderingar av händelser oftare än pojkar.

Inom sociolingvistik har skillnader mellan vuxna mäns och kvinnors språkbruk undersökts mer än skillnader mellan tonåriga pojkar och flickor. Det finns könsskillnader bl.a. i samtalsstil, uttal och ordförråd, men som flera studier har visat (se t.ex. Kotsinas 2007, Nordberg 2007), skiljer ungdomarnas språk ofta sig från vuxnas i dessa områden. Därför är det svårt att bevisa om dessa skillnader mellan vuxna män och kvinnor är likadana mellan yngre pojkar och flickor.

Enligt Norrby och Håkansson (2010: 136) finns det vissa stereotypa föreställningar om vilka språkliga drag som betraktas som manligt eller kvinnligt. Typiskt sett talar kvinnor i allmänhet finare än män, t.ex. de använder mer standardspråkliga former i uttal, ordböjning och ordval (Norrby och Håkansson 2010: 130 och Einarsson 2004: 173-175). Dessutom påstår Einarsson och Hultman (1984: 32) att män tenderar att tala mer än kvinnor i offentliga och formella situationer, medan enligt Backlund (2006: 160) talar kvinnor traditionellt i privata sammanhang. Dessutom betraktas kvinnors taltempo som snabbare och intonation som livligare (Backlund 2006: 164). Norrby (2004: 215) har beskrivit skillnader mellan kvinnlig och manlig samtalsstil på följande sätt:

Tabell 1. Skillnader mellan kvinnlig och manlig samtalsstil (Norrby 2004: 215).

	KVINNOR	MÄN
a) Ämnen:	talar om människor och relationer, s.l. ”rapport-talk”	talar om saker och händelser, s.k. ”report talk”
b) Genrer:	”skvaller”, personliga berättelser dela varandras problem	polemisk stil, skryt, förolämpningar, skämt, problemlösning
c) Organisation av samtalsrummet:	icke-hierarkiskt samarbete, mer dialog, samtidigt tal, ej turövertagande, simultanstöd, fler uppbackningar ev. med funktionen ”jag hör på”	hierarkiskt, konkurrens, mer monolog, ”tala en i taget-ideal”, turövertagande, avbrott, färre uppbackningar ev. med funktionen ”jag håller med”
d) Hur förhållandet mellan samtalsdeltagarna organiseras:	tydligt jämlikt, mer indirekt stil, mer artighet	statusorienterat, mer direkt stil

På basis av bl.a. Kotsinas (2007), Norrbys (2004) och Erikssons (1997) undersökningar verkar det vara så att gemensamt i flickors och vuxna kvinnors språkbruk är bl.a. finare språk, stöd och uppmuntran, medan gemensamt för pojkar och vuxna män är bl.a. användning av fulare ord skämt. Givetvis finns det flera andra faktorer som påverkar ens språkbruk utöver kön och ålder, t.ex. hemort, dialekter, omgivning, samhällsklass och kultur, och dessa ovannämnda drag är troligen inte universella utan mer kulturbundna.

3. MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel kommer jag att redogöra för informanterna och presentera datainsamlingsmetoden samt analysmetoden som använts i denna studie. Dessutom ska jag motivera varför dessa metoder blev utvalda och diskutera deras för- och nackdelar jämfört med andra metoder.

3.1. Informanter

Informanterna i denna studie var 16 finlandssvenska ungdomar, varav tio var pojkar och sex flickor. Ungdomarna samtalande i grupper, och två grupper bestod av sjundeklassister, en grupp av åttondeklassister och en grupp av niondeklassister, alltså deras åldrar varierade mellan 13 och 15. En grupp bestod av fyra pojkar, och de andra grupperna bestod av två pojkar och två flickor. Informanterna i samma grupp gick i samma klass, alltså de kände varandra redan på förhand. Alla informanter var tvåspråkiga, men det fanns variation i vilket språk som var deras starkare språk enligt dem själva, och vilket språk som de använde mest. Emellertid talade alla flytande svenska. Jag fick kontakt med dessa elever via deras skola. Först skickade jag e-post till deras rektor som gav mig fyra lärares kontaktuppgifter. Med hjälp av dessa lärare hittades frivilliga elever som deltog i inspelningarna. Deltagarnas vårdnadshavare har tillåtit att deras barn får delta som informanter i denna studie. Av anonymitetsskäl avslöjas inte informanternas bosättningsort.

De fyra grupperna ska kallas i denna avhandling för Grupp A, Grupp B, Grupp C och Grupp D. För att kunna särskilja informanterna från varandra utan att avslöja deras namn får varje informant ett eget tredelat kodnamn som består av två bokstäver och ett nummer. Den första bokstaven (A, B, C eller D) står för vilken grupp informanten tillhör, den andra bokstaven avslöjar om informanten är en pojke (P) eller en flicka (F), och numret i slutet (1-4) särskiljer informanter i samma grupp med samma kön från varandra. T.ex. informanterna med kodnamnen AF1 och AF2 är två flickor i Grupp A, och DP3 är en av fyra pojkar i Grupp C.

3.2. Material och datainsamlingsmetod

Materialet i denna avhandling består av fyra inspelade gruppsamtal, och syftet var att spela in så naturligt, spontant och autentiskt samtal som möjligt. Enligt Boyd och Ericsson (2015: 242, 245) är gruppsamtal ”-- en variant av den sociolingvistiska intervjun”, och de definierar den sociolingvistiska intervjun som en intervju där informanternas uppmärksamhet styrs mot samtalets innehåll i stället för hur de producerar språk. Därför används inspelningar och gruppsamtal ofta i sociolingvistiska studier (se t.ex. Kotsinas 2007, Stenström m.fl. 2002, Eriksson 1997). Varje grupp talade i ca 15-30 minuter, varav de 1-2 första minuterna bestod av intervjufrågor och resten var samtal mellan endast ungdomarna. Sammanlagt är materialet ca 82 minuter lång. Gruppsamtalen spelades in i relativt tysta rum i informanternas skola, så miljön var bekant för dem. I början upplystes informanterna om att studien handlar om finlandssvenskt ungdomsspråk, och idén är att de får tala om vad som helst på svenska på så naturligt sätt som möjligt. Jag ville inte berätta för mycket om avhandlingens syfte för att de inte skulle bli påverkade av det. Jag betonade att materialet analyseras helt anonymt, och att det inte kommer att spelas upp för några utomstående, t.ex. för deras föräldrar eller lärare. Inspelningarna inleddes med en kort intervju om informanternas språkliga bakgrund, och intervjufrågorna var följande:

1. Hur gamla är ni?
2. Är ni alla tvåspråkiga?
3. Vilket är ert starkare språk, finska eller svenska?
4. Vilket språk pratar ni hemma?
5. Vilket språk brukar ni prata tillsammans?

Eftersom jag intervjuade informanterna muntligt med hjälp av stödord, varierade frågornas formulering litet i varje grupp. Jag antog att det är centralt att få veta om informanternas bakgrund och språkbruk eftersom då kan det vara lättare att förstå och förklara deras språkval, t.ex. om de blandar svenska och finska mycket.

För säkerhets skull gavs informanterna 7-9 olika samtalsämnen ifall det är svårt att börja diskutera eller hitta på diskussionsämnen efter intervjun. De fick själv välja vad de talar om eftersom det viktigaste var att de talar så mycket och så vardagligt som möjligt. Dessutom var det huvudsakliga intresset i ord- och frasnivåer, således låg fokus inte på vad de säger, utan hur de uttrycker det. För att eventuellt få flera förekomster av förstärkande ord och förled försökte jag välja sådana samtalsämnen som brukar väcka känslor, eftersom enligt Kotsinas (2003: 233) används

förstärkningsord när det inte räcker med bara adjektiv eller adverb, och när det behövs ett medel för att uttrycka ens känslor. Därtill var meningen att dessa ämnen är bekanta för dem och lätta att diskutera, och att de får redovisa sina egna erfarenheter och åsikter samt motivera dem. De färdiga samtalsämnen som informanterna fick var följande:

1. För- och nackdelar med smarttelefoner?
2. För- och nackdelar med sociala medier (Facebook, Instagram, Snapchat osv.)?
3. Vad är den bästa TV-serien enligt dig? Varför är den så bra?
4. Vad är din favoritfilm? Varför?
5. Vilka fördelar finns det med tvåspråkighet i Finland?
6. Vilken mobilapp använder du oftast? Varför?
7. Har du stött på några negativa eller positiva kommentarer om svenska i *denna stad*? (OBS! Stadens namn tagits bort för denna avhandling). Hurdana var de?

För den sista gruppen gav jag dessutom två övriga samtalsämnen, eftersom de tre första grupperna var färdiga med alla frågor som de ville tala om innan tiden tog slut. Dessutom väckte Youtubevideor och youtubare intressant diskussion bland informanterna fast de inte stod på listan, och därför ville jag inkludera frågor om detta tema. Övriga samtalsämnen var följande:

8. Varför är youtubare så populära bland ungdomar nuförtiden? Följer du några Youtubekanaler? Varför/varför inte?
9. Vad tycker ni om internetkändisar som har blivit populära genom t.ex. Instagram eller Youtube? Hurdana personer är de vanligen?

För att det skulle vara lättare för informanterna att slappna av och glömma att det var en forskningssituation, väntade jag utanför rummet medan de diskuterade. Kotsinas (1994: 318) konstaterar att ungdomar kanske glömmer bandspelaren snabbare när de får tala med vänner som de känner väl, och följaktligen försöker de inte låta för fina eller annorlunda än vanligtvis. Dessutom stannar diskussionen sannolikt på en informellare nivå eftersom andra personer i samma grupp kan märka och påpeka om en individs språk avviker tydligt från det språk som normalt används i gruppen (Nordberg 1982: 107, refererad i Eriksson 1997: 53). Eftersom jag inte kände dessa informanter på förhand antog jag att det skulle vara svårare för dem att tala naturligt och glömma att de spelar in om det fanns en främmande person i rummet. Vidare hade jag inget behov att styra diskussionen åt något håll, eftersom informanterna inte förväntades att tala om vissa teman eller producera vissa uttryck. Att jag inte var med i diskussion påverkar också studiens reliabilitet positivt, eftersom informanternas inställning mot forskaren kan ha en betydande påverkan på deras

samtalsämne och stämningen i rummet om han eller hon bestämmer sig för att stanna i samma utrymme och även delta i diskussionen.. En möjlig riskfaktor var att de skulle ha talat på finska eftersom några deltagare angav att de vanligen använder finska tillsammans och att finska var deras starkare språk. Därför betonade jag att de borde diskutera på svenska, men det stör inte om de uttrycker enskilda ord och fraser på andra språk. Dessutom fanns det en risk att de stänger av bandspelaren eller försvagar inspelningens kvalitet på något sätt, men jag bad informanterna att inte röra bandspelaren.

Eftersom syftet var att undersöka så autentiskt talspråk som möjligt var inspelade gruppsamtal det bästa sättet att samla in material. Människor är inte alltid medvetna om hur de talar, så det kunde vara för svårt att beskriva ens egna språkliga vanor i en intervju. Intervjusituationen avviker dessutom från den vanliga samtalssituationen, i synnerhet när man kommunicerar med en främmande person, så det skulle sannolikt påverka informanternas språkbruk och ordval. Detsamma gäller också skriftliga svar och enkäter. Jag använde enkäter i min kandidatavhandling (Misukka 2014), och jag märkte att det fanns vissa problem med denna insamlingsmetod. För det första läste alla informanter inte instruktionerna noggrant, vilket påverkade resultaten på ett negativt sätt. För det andra hade några informanter troligen inte förstätt alla frågor och så lämnade de några frågor obesvarade. För det tredje kunde jag i vissa fall inte förstå vad som stod i enkäter p.g.a. otydlig handstil, och jag hade ingen möjlighet till att be informanterna om förklaring efteråt. Jag föredrog inspelningar också framför TV- eller radiointervjuer eftersom de ofta är planerade på förhand i viss mån, och dessa situationer inte är så naturliga heller, alltså språket kan då vara mer finlipat än vanligtvis. Vidare var en annan fördel med inspelade samtal att jag kunde välja de finala forskningsfrågorna och –ämnena först efter att ha bekantat mig med materialet eftersom det så många alternativ som man kan undersöka med hjälp av muntligt material.

Fast analysering av inspelat tal är den mest passande insamlingsmetoden med tanke på denna studie, är den inte helt problemfri. Såsom Kotsinas (2007: 31-32) påpekar, kan närvaron av en bandspelare eller en forskare påverka informanternas uppförande och språk, vilket kan leda till ett mer artificiellt språk. Detta fenomen kallas som *The observer's paradox* (Labov 1972b, refererad i Hoffman 2014: 33 och Norrby 2004: 37), dvs. att vilja undersöka hur människor talar när ingen iakttar dem, medan de samtidigt är medvetna om bandspelaren och den eventuella forskare som ska vara på plats för att observera och spela in materialet. Det naturligaste och mest autentiska

materialet skulle förmodligen vara sådant som skulle spelas in medan informanterna bar bandspelaren med sig hela tiden omedvetet, men detta är oetiskt och även olagligt (Norrby 2004: 37). Ett annat problem med denna metod är att den är relativt tidskrävande, vilket innebär att antal informanter ofta är ganska litet i studier som grundar sig på inspelningar (Fridriksson 2015: 71). Därför är det enligt Fridriksson (ibid.) svårt att dra klara slutsatser om de sociolingvistiska förhållanden som studeras, t.ex. i denna studie kan resultaten inte generaliseras för att gälla alla finlandssvenska ungdomar.

3.3. Analysmetod

Eftersom jag undersöker interaktion mellan flera samtalspartner är analysmetoden i denna studie samtalsanalys med ett mer lingvistiskt fokus, eftersom det ligger i enskilda ord och fraser i stället för innehållet (Ottesjö 2015: 75). Materialet analyseras kvantitativt med kvalitativa drag. Förekomster av förstärkande ord och förled räknas, och deras antal presenteras med siffror samt analyseras skriftligt (se avsnitt 4.2.). Dessutom har jag antecknat alla situationer där informanter visar medhåll med andra gruppmedlemmar och kategoriserat dem enligt deras form och funktion (se avsnitt 4.3.). Jag har lyssnat varje samtal flera gånger noggrant i delar och koncentrerat på en aspekt åt gången, t.ex. förstärkande ord och förled samt instämmande uppbackningar och fraser räknades inte samtidigt.

Forskningsmetoden är mer induktiv än deduktiv i denna avhandling. Analysen grundar sig inte på tidigare teori och forskning, utan jag har lyssnat på insamlat material först och sedan jämfört det med tidigare studier inom samma områden (se t.ex. Boyd och Ericsson 2015: 19). Jag formulerade t.o.m. de slutgiltiga forskningsfrågorna först efter att ha bekantat mig med material och valt de drag som var intressanta att studera vidare. Den största anledningen till detta val var att det var besvärligt att förutse vilka drag som ska förekomma i informanternas tal tillräckligt många gånger så att det är värt att undersöka.

4. RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel ska resultaten presenteras och analyseras. Först beskrivs samtalens gång i grupperna och skillnader mellan dem, eftersom dessa faktorer visade sig påverka resultaten avsevärt. Sedan presenteras alla förstärkande ord och förled som förekom i dessa gruppsamtal och deras frekvenser samt vanliga kontexter. Till slut redogörs det för hurdana sätt och fraser informanter använde när de ville visa att det håller med sina samtalspartner. För att klargöra analysen finns det flera exempel som är hämtade från materialet.

4.1. Samtalens gång i grupperna

Informanterna diskuterade i fyra olika grupper som kallas för Grupp A, Grupp B, Grupp C och Grupp D. Det fanns vissa skillnader i hur och vilka ämnen informanterna diskuterade tillsammans, och dessa skillnader påverkade märkbart resultaten i denna studie. Därför sammanfattas och beskrivs gruppernas samtalsämnen och samtalens gång i detta avsnitt.

Grupp A bestod av fyra niondeklassister varav två var pojkar och två flickor (AP1, AP2, AF1 och AF2), och deras samtal pågick i ca 22 minuter. Denna grupp talade om alla föreslagna samtalsämnen (se avsnitt 3.2.), och dessutom hann de diskutera några övriga ämnen i ca tre minuter. Informanterna i denna grupp talade om samma ämne relativt länge och motiverade sina svar och åsikter mer ordentligt än andra informanter. Dessutom lyssnade de på andras åsikter och reagerade på dem genom att framföra sina egna åsikter eller uttrycka nya tankar kring temat, vilket var en orsak till varför de talade längre om samma ämne. P.g.a. hur och vad de diskuterade antar jag att informanterna kände varandra väl, eftersom stämningen inte verkade vara pinsam och alla vågade föra fram både med- och motstånd. De flesta situationer som jag fokuserar på i denna avhandling förekom i Grupp A, och därför är de flesta exempel som presenteras senare i detta kapitel hämtade från deras samtal. Trots det är det viktigt att notera att jag inte betraktar detta samtal som kvalitativt bättre eller mer autentiskt än de andra samtalen.

I Grupp B fanns det två pojkar och två flickor (BP1, BP2, BF1 och BF2) som gick i sjunde klass. De samtalade på ca 16 minuter, och i denna grupp diskuterades bara några av de föreslagna samtalsämnena, t.ex. tvåspråkighet berördes inte alls. De började tala om övriga samtalsämnen som

inte stod på lappen efter ca åtta minuter. Dessa ämnen t.ex. vad de gör på fritiden, vad som är deras favoritmat och vilka hobbyer de har. Deras diskussion var lite intervjuliknande, för var och en svarade på frågor i sin tur och dessutom gav de turer till dem som ännu inte hade svarat. När de var färdiga med frågor började diskussionen ändå flyta mer naturligt och ledigt.

Det fanns flera likheter mellan Grupp B och Grupp C. Grupp C bestod också av fyra sjundeklassister varav två var pojkar och två flickor (CP1, CP2, CF1 och CF2). Deras diskussion pågick i ca 16 minuter. De talade inte heller om alla ämnen, och tog upp övriga ämnen såsom favoritsporter, -kändisar och låtar efter ca 11 minuter. Som diskussion i Grupp B, var denna också intervjuliknande och alla fick svara i sin tur. Informanterna i denna grupp verkade inte känna varandra så väl som informanterna i andra grupper, och ibland var pauserna mellan samtalsämnen relativt långa för att de inte visste vad de skulle diskutera näst. Detta kan vara en anledning till varför informanterna inte motiverade sina svar så grundligt eller talade om något personligt. Eftersom denna grupp fokuserade relativt mycket på att svara och ställa frågor, skulle det kanske ha fungerat bättre om de hade diskuterat utan de föreslagna samtalsämnena.

Grupp D var den enda grupp som bestod av endast pojkar (DP1, DP2, DP3 och DP4), eftersom det inte fanns några flickor som ville delta i gruppsamtal. Fyra pojkar var med, och alla gick i åttonde klass. Deras samtal var längst och det pågick i ca 28 minuter. Samtalsstilen och ämnena var tydligt annorlunda än i andra grupper. Medan andra grupper valde ett speciellt ämne för att diskutera och ställde frågor till varandra, diskuterade denna grupp på ett friare sätt och talade också om personliga saker. De diskuterade alla samtalsämnen som stod på listan, men på ett skämtsamt sätt. De skojade och skrattade mer än informanterna i andra grupper, spelade musik och uppenbarligen spelade med sina telefoner. En möjlig faktor som påverkade att diskussionen mellan informanterna i Grupp D var så avslappnad är troligen att det fanns bara pojkar i deras grupp och de verkade känna varandra väl samt umgås utanför skolan. De talade t.ex. om flickor och ämnen som vanligen är mer populära bland pojkar, såsom videospel.

Fast det var en forskningssituation betedde de flesta informanter sig relativt ledigt, och ju längre diskussionen tog, desto friare blev deras samtalssätt. P.g.a. tidsbrist och problem med att hitta frivilliga informanter blev diskussioner i Grupp B och C kortare än vad som var planerat. I båda grupper talade informanterna på ett betydligt ledigare sätt i slutet av samtalet, och när jag avbröt dem sade de att de inte var färdiga ännu och att de skulle ha velat fortsätta. Trots den relativt lediga

stämningen visade informanterna då och då att de fortfarande var medvetna om bandspelaren när de t.ex. funderade på vad de kan eller inte kan säga, och några informanter även tilltalade bandspelaren (se exempel 1 nedan).

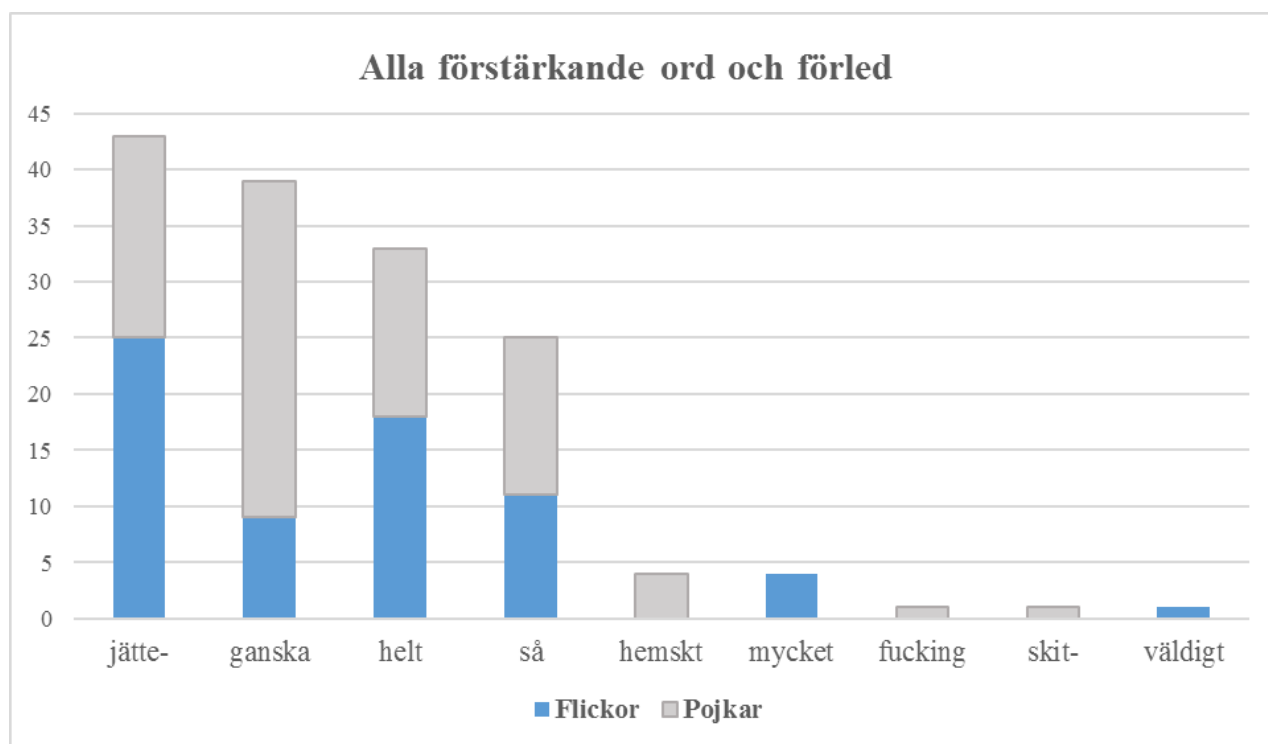
(1)

```
01 DP2:      ((tilltalar bandspelaren)) jag ber om ursäkt om DP4 ((namnet
02          byttes)) han har lite varit här o sagt såna dumheter men
03          jag tror att vi klarar oss
```

Eftersom jag inte känner dessa informanter eller vet mycket om förhållanden mellan dem, är det svårt att nämna säkra anledningar till varför gruppernas samtalsämnen och stilar varierade så mycket. Möjliga faktorer kan vara ålderskillnader, gruppdynamik och hur mycket de tenderar att umgås på fritid. Dock avslöjade vissa repliker och delar av diskussioner något om informanternas förhållanden med varandra, t.ex. om de hade samma hobbyer, kände varandras familjemedlemmar eller berättade att de brukar träffas även utanför skolan. Vidare kan tidpunkten när samtalet spelades in vara en påverkande faktor. Grupperna A, B och C spelades in samma dag, men inspelningen av Grupp A var några timmar tidigare än Grupp C och D, så informanterna i senare grupper kan ha varit tröttare, vilket kan ha påverkat deras diskussionsätt.

4.2. Förstärkande ord och förled i ungdomarnas gruppsamtal

I dessa gruppsamtal förekom det sammanlagt 151 förstärkande ord och förled, varav 82 (54 %) förekom i pojkarnas tal och 69 (46 %) i flickornas. Det fanns inte mycket variation i valet av förstärkningsord och -förled, för bara nio olika alternativ förekom, varav fyra var klart mer frekventa och omfattade t.o.m. 93 % av alla förekomna förstärkningsord. I Figur 1 nedan presenteras alla dessa ord och antal förekomster, samt om de förekom i flickors eller pojkars språkbruk.

Figur 1. Alla förstärkande ord och förled som förekom i gruppsamtal.

Det fanns stora skillnader i antal förstärkande ord och förled i gruppernas samtal (se Tabell 2 nedan). Nästan hälften av alla förstärkningsord förekom i Grupp A, fast denna inspelning inte var längst eller betydligt längre än de kortaste samtalen. Det lägsta antalet var i Grupp C och de använde förstärkningsord bara fem gånger, och det näst lägsta antalet var i Grupp B. Det fanns också en klar skillnad mellan Grupp D och Grupp B i antal förstärkningsord, men detta resultat beror troligen delvis på att Grupp Ds samtal var längst och ungefär dubbelt längre än de två kortaste samtalen. Andra möjliga anledningar till dessa skillnader diskuteras senare i detta avsnitt.

Tabell 2. Antal förstärkande ord och förled i samtal och inspelningarnas längd.

	Grupp A	Grupp B	Grupp C	Grupp D	Sammanlagt
Antal förstärkande ord och förled i samtal (procentandelen inom parentes)	72 (48 %)	19 (13 %)	5 (3 %)	55 (36 %)	151 (100 %)
Inspelningens längd (minuter)	22:17	15:35	15:45	28:11	81:48

Informanterna var sex flickor och tio pojkar. Könsskillnaderna är klarare om Grupp D, som bestod av endast pojkar, inte räknas med, eftersom deras grupp höjde antalet pojkarnas förekomster tydligt och utan denna grupp skulle antal flickor och pojkar vara jämnt. I detta fall skulle förekomster i flickornas tal ha omfattat t.o.m. 72 % av alla förekomster. Trots detta resultat kan man emellertid inte dra säkra slutsatser om att flickorna använder flera förstärkande ord och förled än pojkar. I vissa grupper talade flickor mer än pojkar, vilket kan ha påverkat varför det finns flera förstärkningsord i deras språkbruk. Av alla 16 informanter använde en flicka och en pojke inga förstärkande ord eller förled alls, men de deltog inte heller i diskussionen lika mycket som andra.

Det mest frekventa förstärkningsordet var *jätte-* som förekom sammanlagt 43 gånger. Flickor använde *jätte-* oftare än pojkar, för deras andel omfattade 58 % av alla förekomster, fast det var färre flickor som informant. Popularitet av *jätte-* kan delvis bero på dess mångsidiga användningssätt eftersom det kan användas i flera olika kontexter och med både adjektiv och sätts- och gradadverb samt i positiva och negativa sammanhang. Fast *jätte-* förekom med olika typer av ord, var ordpar *jättebra* särskilt vanligt och det förekom sammanlagt 17 gånger, vilket omfattar t.o.m. 40 % av alla fraser med *jätte-* som förled. Dessutom förekom *jätte-* i ordkombinationer såsom *helt jätte-* och *så jätte-*.

Ordet *ganska* var också mycket vanligt i dessa samtal, för det förekom sammanlagt 39 gånger, och både flickor och pojkar använde det. *Ganska* skiljer sig i sin betydelse från de andra förstärkningsord som förekom, för det betyder egentligen inte något förstärkande. T.ex. i Prisma's Svenska Ordbok (2003: 350) definieras *ganska* med ord ”i någorlunda hög grad av ngt” och synonymer är ”tämligen, rätt (så)”. Emellertid användes det också i sådana sammanhang där dess semantiska betydelse liknar mer ord såsom *riktigt*, *väldigt* eller *mycket* (se exempel 2, 3 och 4 nedan).

(2)

01 BF1: sushi e **ganska** gott

(3)

01 DP1: nä: han e på riktigt **ganska** bra

(4)

01 DP2: det e fiskarnas hem i vatten o du dricker vatten

02 DP4: jag vet men det finns **ganska** mycket vatten

I dessa tre exempel ovan är det i synnerhet klart att *ganska* betyder *riktig, mycket*, e.d. i dessa sammanhang. I exempel 2 talade informanterna om sina favoriträtter och BF1 nämnde att sushi är en av hennes favoriter, vilket troligen betyder att hon tycker att sushi är mer än bara *tämligen* gott. I exempel 3 används ordet *på riktigt* tillsammans med *ganska* vilket på ett sätt vederlägger *ganskas* försvagande betydelse. Pojkarna i exempel 4 diskuterade i sin tur att det är oetiskt att dricka vatten för att det är fiskarnas hem, och då svarade DP4 på rad 02 att *det finns ganska mycket vatten* vilket betyder att det finns så mycket vatten att det inte tar slut fast det dricks. M.a.o. betyder *ganska mycket* i detta exempel en mycket stor mängd av vatten. Givetvis användes *ganska* också i sammanhang där det kunde tolkas som "tämligen, rätt (så)", men det är väsentligt att notera den andra betydelsen. I detta material fanns det egentligen inte någon tydlig orsak eller något mönster varför informanterna bestämde sig för att använda just *ganska* i dessa sammanhang fast det kunde tolkas på olika sätt. En möjlig förklaring kan vara att de i vissa fall var osäkra på om andra är eniga med dem, och därför ville de inte uttrycka så kraftigt sina egna åsikter.

Ordet *helt* var tredje populärast i detta material, och det förekom sammanlagt 33 gånger både i flickors och i pojkars språkbruk. Det var emellertid lite vanligare i flickors tal, för deras andel omfattade 55 %. *Helt* förekom oftare framför adjektiv (t.ex. *bra, hemskt, enkel* och *ärligt*) än adverb, och det användes mångsidigt i olika kontexter, både i positiva och negativa. Ofta uttalades det relativt klart och högt (se exempel 5 nedan), och det förekom också i ordkombinationer av olika förstärkningsord såsom *helt jätte-*.

(5)

01 BF1: där var ganska dåliga saker till exempel ba nån (x)brodering
 02 o sånt och nån fågelkurs o
 03 BP2: **just** det
 04 BP1: fanns det fågelkurs?
 05 BP2: det var alltså **helt** dåligt

I exempel 5 talade informanterna om vilka frivilliga kurser de vill delta i. BP2 hade tydligt en stark åsikt om de kurser som de fick välja, och för att få mer kraft i den betonade han förstärkningsordet *helt*. Han satte också ordet *alltså* före *helt*, vilket på sätt och vis gjorde uttrycket ännu kraftigare. Eftersom han uttryckte sin åsikt på detta sätt skapade det en bild att det inte är lätt att försöka påverka hans åsikt om ämnet.

Så förekom sammanlagt 25 gånger så det var ytterligare ett ord som var relativt frekvent och förekom i alla gruppsamtal. Det var oftast bara svagt eller inte alls betonat och det uttalades ibland så snabbt att det var svårt att höra det utan att sakta inspelningen, vilket kan tolkas att det inte är lika starkt som de andra mest frekventa förstärkningsorden. Så var också vanligare framför adjektiv än adverb, och när det kombinerades med adverb var det oftast gradadverb *mycket* eller *många*.

Ordet *hemskt* förekom fyra gånger, och endast i pojkars språkbruk. Vad som var intressant med *hemskt* var att av alla fyra förekomster användes det tre gånger i en nekande sats, dvs. tillsammans med ordet *inte* (se exempel 6 nedan). Med tanke på dess negativa ton, speciellt som adjektiv, är det dock inte märkligt att det kombinerades med negation. Givetvis kan det inte hävdas på basis av endast fyra exempel att det i allmänhet är mer vanligt att använda *hemskt* i negativa sammanhang eller att det skulle vara vanligare i pojkars språkbruk, och därför skulle det ha varit intressant att observera om samma mönster skulle ha fortsatt om det hade kommit fram flera gånger.

(6)

01 AP2: nå min mammas föräldrar dom var *inte* så *hemskt* bra i
02 engelska men ändå klarar dom sig överallt

Mycket förekom fyra gånger, och det var endast två flickor som använde det, antingen i sammanhang *mycket lättare* eller *mycket svårare*, så i detta material var dess användningssätt relativt ensidigt. I min kandidatavhandling (2014) var *mycket* ett av de mest frekventa förstärkningsorden och det användes i flera olika kontexter framför både adjektiv och adverb, och av denna anledning förväntade jag att det skulle ha förekommit oftare.

De förstärkande ord och förled som förekom endast en gång var *fucking*, *skit* och *väldigt*. Ordet *fucking* (sv. *jävla*) användes i sammanhang *fucking rolig* för att beskriva en amerikansk film, och när informanterna talade om filmen uttryckte de även andra enskilda ord och fraser på engelska, vilket troligen påverkade språkvalet i denna situation. Vad gäller förledet *skit-* användes det i ordpar *skitkul* sannolikt på ett sarkastiskt sätt, för att informanterna tog upp strax innan att de ska tala ungdomsspråk, och dessutom var betoning på detta ord starkare och det uttalades även mer långsamt än andra ord. Ordet *väldigt* i sin tur förekom i frasen *väldigt lite*, vilket är intressant för att *väldigt* betyder en stor mängd av någonting, och *lite* kan i vissa fall tolkas som dess motsats. Eftersom alla dessa ord förekom endast en gång, kan det givetvis inte redogöras något för deras vanliga användningssätt i ungdomars språkbruk.

Förutom *fucking* är alla dessa ord etablerade i svenska språket och kan inte betraktas som särskilt nya eller trendiga. Orden *fucking* och *skit-* är mer talspråkliga och eventuellt mer ungdomsspråkliga jämfört med de andra, eftersom de kan tolkas som fult språk som inte är lämpligt för officiella sammanhang. Annars var resten av de ord som förekom i mitt material relativt neutrala, och de kan troligen finnas i viss mån också i vuxnas språkbruk. Enligt Kotsinas (2003) kan en av förstärkande ords och förleds funktioner vara att chockera lyssnaren och få honom att reagera, men i mitt material var detta användningssätt inte så synligt eftersom dessa ord varken var chockerande eller användes i en oväntad eller ny kontext. Den enda grupp som talade om provocerande och ”opassande” ämnen var Grupp D, men de använde andra medel än särskilda förstärkningsord för att provocera.

Det finns en tydlig skillnad i variation av förstärkningsord mellan denna studie och min kandidatavhandling (2014). I den tidigare avhandlingen angav informanterna 55 olika alternativ, varav de flesta inte alls förekom i materialet i detta material. Denna skillnad kan bero på flera orsaker: det var flera informanter i min kandidatavhandling (30) som också var ”tvungna” att komma på med något förstärkande ord vilket troligen fick dem att tänka på olika alternativ, och de svarade på skriftliga enkäter vilket var mer anonymt än inspelningar. Anonymitetsfaktorn syns ganska klart i användningen av fula ord och svordomar, för de var tydligt vanligare i min tidigare studie. Dessutom var t.ex. ord *super-*, *mycket* och *väldigt* frekventa i den tidigare studien, men i denna studie förekom *super-* inte alls, *mycket* fyra gånger och *väldigt* bara en gång. Emellertid var det mer överraskande att *super-* och *mycket* saknade än *väldigt*, eftersom som jag redan tidigare antog (se kapitel 1), var orsaken till popularitet av *väldigt* sannolikt oklara instruktioner och ledande exempel. Annars var de mest frekventa orden i denna avhandling också vanliga i den tidigare avhandlingen. Vidare kan en annan anledning till dessa skillnader vara den allmänna skillnaden mellan talat och skrivet språk, eftersom när man skriver har man ofta mer tid att tänka på sina ordval, medan när man talar kan ordvalen vara mer spontana och oplanerade, och det kan vara svårare att ha en bred variation av olika ord.

Det fanns mycket variation i hur mycket förstärkningsord betonades och hur starka de föreföll. Ibland var de så lite betonade och de kom så snabbt att det var svårt att även dem. I andra fall lade informanterna satsbetoning på förstärkningsordet och uttalade det tydligt, och då var de starkt betonade och hade mer kraft. Ett annat sätt att bekräfta huvudordet mer var kombinationer av olika

förstärkande ord (exempel 7 och 8 nedan) eller upprepning av samma förstärkningsord (exempel 9 nedan).

(7)

01 AP1: no men nu e de ju **bra**
 02 AF2: [okej]
 03 AP1: inte nu var **så** **hemskt** så där humoristiskt eller sån där

(8)

01 AF1: men det var **helt** **jättetråkigt** att skriva så långa texter

(9)

01 AF1: men det finns **jättejättemånga**
 02 tyska har typ tre former hur man kan böja "en hund" o sen
 03 finska har nån 300 typ

De kombinationer som förekom i detta material var *helt jätte-* (fem gånger), *så hemskt* (två gånger) och *så jätte-* (två gånger). Den enda upprepningen var *jättejätte-* som förekom endast en gång, och då var det speciellt stark, eftersom förutom upprepning var den första stavelsen starkt betonad. Alla ord som användes i kombinationer är relativt korta och snabba att uttala, och har dessutom en likadan betydelse, vilket kan vara en anledning till varför just dessa ord förekom dubblat.

Det fanns en tydlig skillnad mellan grupperna i hur mycket och hur ofta de använde förstärkande ord eller förled. Oftast utnyttjades de när informanterna uttryckte sina åsikter eller värderingar, eller när de berättade om olika händelser som de hade upplevt. I flesta fall var deras funktion att förstärka och betona huvudordet, och att hjälpa med att försäkra andra om informanternas egna åsikter. Dessutom utnyttjades de när informanterna ville skapa en viss föreställning av något som hade hänt. En faktor som påverkade hur mycket dessa ord användes i samtal var hur grundligt informanterna motiverade sina åsikter, eftersom användning av förstärkningsord var ett effektivt sätt att få mer intensitet till ens åsikter. Till exempel Grupp A diskuterade längre om samma ämne än andra grupper och motiverade sina svar mer, och i deras samtal var användningen av förstärkande ord också mer frekvent. Informanternas talturer i t.ex. Grupp B och C var i sin tur betydligt kortare, eftersom de inte motiverade sina åsikter lika mycket och bytte ämnen snabbare. I exempel 10 och 11 nedan talar Grupp A och Grupp C om sina favoritfilmer, och dessa diskussioner pekar bra på skillnaden mellan grupperna, fast samtalsämnet är detsamma.

(10)

01 AF2: nå "Now You See Me" -filmerna e bra
 02 AP1: [ja: dom e nog så jo:
 03 AF1: dom e bra
 04 AF2: dom e jättebra just en av de bästa filmer jag sett
 05 AP1: jo: jo:
 06 AF2: dom e på riktigt jättebra
 07 AP1: där har dom också varit jättekreativa med att hitta på dom
 08 där-
 09 AF2: [just det och de e så just det
 10 och jag tycker int att de e så där över
 11 AP1: [o man kan liksom tro på det just att-
 12 AF2: [ja att det är
 13 int så där för mycket med den här-
 14 AP1: [till exempel den där tvåan den där
 15 flygplanet
 16 AF2: jo: det e helt jättebra och det sku va helt- man sku kunna
 17 göra så tror jag

(11)

01 CF1: ((läser i pappret)) vad är din favoritfilm
 02 CP1: ja: vi kan börja därifrån
 03 CF2: no: min e "Titanic"
 04 CF1: jag tittar aldrig på filmer så att
 05 CF1: jag har ingen favorit
 06 CP2: ja: ö: ((lång paus)) okej ja nå "Expendables" o det e nån
 07 så där krig o sån där
 08 CF1: okej
 09 CP1: "Star Wars" eller "Transformers" när jag var sån här liten
 10 pojke
 ((lång paus))
 11 CF1: ö: ((läser i pappret)) vilken mobilapp använder du oftast

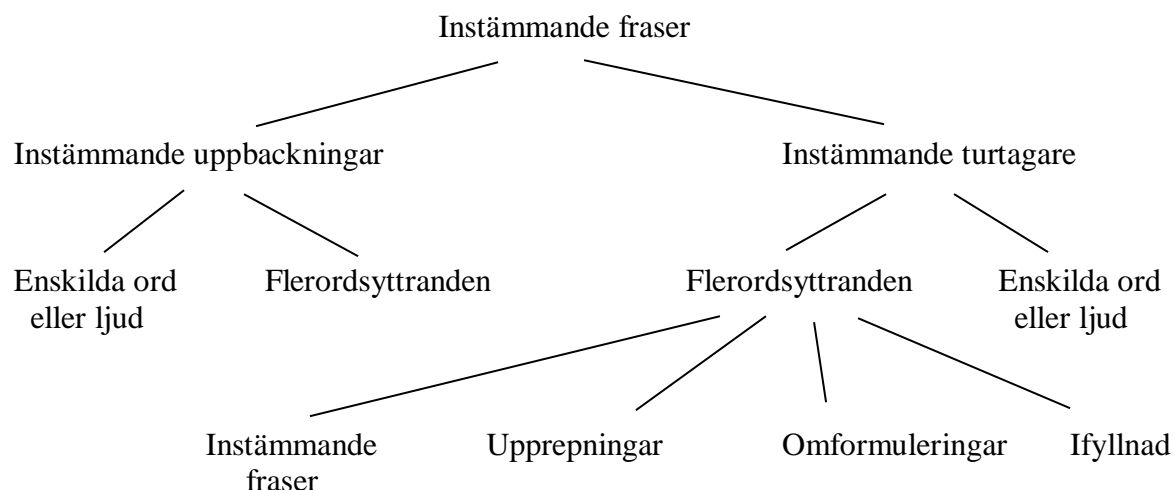
Som det syns i dessa exempel ovan, blev diskussionen om filmer ganska kort i Grupp C medan informanterna i Grupp A talade längre och mer grundligt, och använde förstärkningsord i synnerhet när de motiverade varför de tycker om filmen (t.ex. exempel 10, rad 07). De diskuterade på ett ivrigt sätt och vågade prisa filmen med lovord för att de visste att andra informanter tyckte också om den. Ett tecken på deras ivriga samtalssätt var många avbrott och samtidigt tal. Effekten av förstärkande ord syns ännu klarare om man tänker på hur annorlunda diskussionen skulle se ut om man lämnade bort dem i exempel 10. T.ex. på rad 03 säger AF1 att *dom e bra* vilket följs av AF2s

tur *dom e jättebra*, vilket på ett sätt tyder på att enligt AF2 är dessa filmer mer än bara *bra*. I Grupp C nämnde informanterna bara sina favoriter utan att motivera, och de bytte ämnen snabbt efter alla hade svarat. Dessutom kommenterade de inte varandras favoritfilmer såsom informanterna i Grupp A gjorde. De diskuterade också övriga ämnen på ungefär samma sätt, och därför blev antal förstärkningsord mycket låg i deras grupp. Det skulle eventuellt ha passat deras grupp bättre om de inte hade de föreslagna samtalsämnena, eftersom de koncentrerade sig relativt mycket på dem och på att alla får svara i sin tur, så diskussionen flöt inte så naturligt som i Grupp A.

De flesta förstärkande ord och förled som förekom i mitt material användes framför både adjektiv och adverb. De var vanligare framför adjektiv, men en anledning till detta resultat kan vara att adjektiv möjligen förekom oftare än de adverb framför vilka man kan sätta ett förstärkningsord (se avsnitt 2.3.). För att kunna utreda om förstärkningsord verkligen var mer frekventa framför adjektiv borde alla ställen räknas där de hade använts och kunde ha använts, och sedan jämföra dessa siffror. Emellertid passade några ord mer naturligt med adjektiv än med adverb, medan andra ord var mer mångsidiga i sina användningssätt.

4.3. Instämmandet i gruppsamtal

De sätt på vilka informanterna uttryckte att de instämmer i vad som har sagts kan indelas i huvud- och underkategorier som jag har skapat enligt deras funktion och form. I denna studie finns det två huvudkategorier: instämmande uppbackningar, dvs. de uttryck som inte syftar till att få turen till lyssnaren, och instämmande turtagare, dvs. de uttryck som inleder eller försöker inleda en ny tur och föreslår talarbytet. De största skillnaderna mellan dessa två kategorier är placering av instämmande uttryck, och antingen en klar paus eller ett försök att fortsätta tala strax efter ett instämmande uttryck. Inom dessa två huvudkategorier finns det flera underkategorier. Instämmande uppbackningar kan indelas i två kategorier som är enstaka ord och ljud samt flerordsyttranden. Under instämmande turtagare finns det däremot fler underkategorier: de första underkategorierna är desamma som finns under instämmande uppbackningar (enstaka ord eller ljud och flerordsyttranden), och flerordsyttranden kan vidare indelas in i fyra andra kategorier, som är instämmande fraser, upprepningar, omformuleringar och ifyllnad. Alla kategorier diskuteras närmare i avsnitt 4.3.1. och 4.3.2., och de presenteras i Figur 2 nedan.

Figur 2. Olika medhållssätt indelade i kategorier.

I Figur 2 ovan presenteras de situationer som förekom i mitt material, men det kan emellertid finnas även andra sätt att instämma som inte kom fram i detta material. Exempelvis sade inga informanter direkt att de håller med andra (t.ex. med fraser *Jag håller med* eller *Det stämmer*), vilket betyder att alla medhållssätt i denna avhandling är mer eller mindre indirekta. Dessutom har icke-verbala instämmande signaler, såsom nickningar och leenden, inte räknas med, för materialet bestod av bara ljudmaterial.

Flera faktorer påverkade hur starkt lyssnaren visade sig hålla med talaren. T.ex. högre röststyrka eller även skrik, ivrighet, betoning och upprepning av instämmande fras samt dess placering strax efter en påstående, värdering eller åsikt tydde på starkt instämmande. Också själva ordvalet inverkar på hur starkt instämmandet kunde tolkas. Givetvis är det inte möjligt att säkert veta om informanterna verkligen instämde med andra eller om de hade ett annat motiv för att använda dessa uttryck, så dessa iakttagelser baserar sig på mina egna tolkningar. Tröskeln att vara oenig med en annan person kan vara högre för vissa människor om t.ex. samtalspartner har olika status eller de inte känner varandra väl, så genom att låtsas instämma med andra kan det undvikas möjliga gräl och obehagliga debattsituationer. Dessutom kunde instämmandets funktion i vissa fall vara bara en fortsättningssignal, artigt beteende eller ett sätt att bevisa att lyssnaren har hört och förstått det som sagts.

Informanterna uttryckte instämmandet i olika situationer. Instämmande fraser användes oftast efter påståenden, värderingar eller åsikter, men också i sådana fall där lyssnaren hade upplevt samma saker som talaren eller ville visa att han också vet någonting om ämnet. I vissa fall var det klart att informanterna identifierade sig med andras erfarenheter och genom att instämma kunde de bidra till samhörighetskänslan mellan dem. Instämmandet uttrycktes i flera situationer med ivrighet och en positiv ton, vilket kan bero på den positiva känslan när en annan människa delar samma tankar, erfarenheter eller åsikter som hon. Ibland uttalades instämmandet även med en förvånad ton om talaren ställde en åsikt som lyssnaren troligen inte hade tänkt på tidigare.

I avsnitten 4.3.1 och 4.3.2. redogörs det för flera exempel på och närmare beskrivning av de ovannämnda kategorierna. Eftersom det inte alltid var klart om informanterna verkligen ville uttrycka instämmandet med hjälp av dessa fraser eller om de hade ett annat motiv, kommer det inte presenteras exakta siffror eller antal situationer där informanterna instämde med någon.

4.3.1. Instämmande uppbackningar

Instämmande uppbackningar i mitt material kan delas in i två kategorier som är enskilda ord eller ljud och flerordsyttranden. Förekomster som tillhör den första kategorin var *ja, jep, joo, nii, nii-i, nä, mm, totta*. Av dessa exempel kommer *jep, joo, nii, nii-i* och *totta* från finska, men de användes i kontexter som annars var på svenska. Denna typ av blandning av två språk (*kodväxling*) är emellertid ett vanligt fenomen i tvåspråkiga samtal (se t.ex. Kolu 2017). Det varierade hur mycket dessa uttryck betonades eller hur högt det uttalades, dvs. hur starkt instämmande de kunde tolkas. Dessutom påverkade själva ordvalet hur instämmande uppbackningen var. Starkt instämmande enskilda ord såsom *absolut, precis* och *exakt* förekom inte alls i detta material, vilket var lite överraskande enligt min åsikt. Allmänt sett föreföll enskilda uppbackningsord inte så kraftiga som flerordsyttranden som uppbackningar eller turövertagare, vilket är begripligt för att det kan vara utmanande att uttrycka sina känslor eller åsikter med endast ett ord.

Vad gäller flerordsyttranden som uppbackningar fanns det olika typer. De som förekom i mitt material var instämmande fraser (*just de/det, det är sant*), upprepningar av samma ord (*just det just det, ja ja, jo jo, nä nä, det e sant det e sant*) och kombinationer av flera småord eller ljud (*joo just det, ja exakt, mm just det, nii joo*). Flerordsyttranden verkade oftast vara mer instämmande och

övertygande än bara enskilda ord som uppbackningar, och det uttalades ofta mer tydligt och högt än enskilda ord.

Den tydligt vanligaste uppbackningen i mitt material var *just det/just de* som användes av både pojkar och flickor, och de förekom i alla gruppsamtal. Enligt Green-Vänttinen (2001: 129) signalerar denna uppbackning ett tydligt instämmande med talaren, och på så sätt kan det tolkas också i denna avhandling. För att uttrycka starkt instämmande lade informanterna starkare betoning på uppbackningen, upprepade det (*just de, just de*) eller uttalade det med högre röst än normalt. Ibland upprepades det även flera gånger under en relativt kort tidsperiod (se exempel 12 nedan).

(12)

01 AF1: nå det blir mera internationellt
 02 AF2: just det just det o det e **alltid** bra alla vill att man kan
 03 många språk så i arbetslivet så om du kan engelska svenska
 04 o finska
 05 AP1: ja: det hjälper också om man int förstår nåt **ord**
 06 AF2: just det just det ((kort paus)) det e bara man får större
 07 ord-
 08 AF1: [och det e bra för att ö: norska och danska e också
 09 ganska nära svenska
 10 AF2: [just det]
 11 AF1: så man kan också dom språk man kan förstå de också
 12 AF2: just det
 13 AP1: ja: o nu e tyska ju också
 14 AF2: **just** det

I detta exempel talade informanterna om fördelar med tvåspråkighet, och alla verkade eniga om att det är nyttigt att kunna svenska. I synnerhet instämde AF2 tydligt i vad AP1 och AF1 sade, vilket hon uttryckte genom att upprepa frasen (rad 02 och 06) eller att sätta starkare betoning på den (rad 14). Dessutom uttalade hon dessa uppbackningar tydligt och relativt ivrigt. Ett motiv bakom AF2s instämmande var troligen likadana erfarenheter vad gäller fördelar med kunskaper i svenska, alltså i detta fall har hon troligen lagt märke till att svenska underlättar förståelse av andra nordiska språk. Vad som emellertid ska noteras är att på rad 02 fungerade *just det* inte som uppbackning eftersom det inledde en ny tur, men det var relativt vanligt också i den initiala positionen av talturer.

Att uttrycka ens instämmande med någon genom att använda uppbackningar var oftast ett artigare sätt än instämmande turtagare, eftersom syftet inte var att avbryta talaren eller stjåla turen. Snarare

gav instämmande uppbackningar stöd till talaren och uppmuntrade honom att fortsätta. Dessutom signalerade de lyssnandet och att talaren får avsluta sin tur. Givetvis var alla turtagare inte oartiga, utan informanterna också väntade ofta på att den tidigare talaren avsluter sin tur innan de inleder en ny tur (se avsnitt 4.3.2. för en närmare analys).

Det var inte alltid klart om uppbackningen verkligen uttryckte instämmande eller något annat. Vad som emellertid hjälpte med tolkningen var t.ex. det omgivande talet, betoningen, röststyrkan eller ordvalet. Ibland var det dock klart att uppbackningens funktion är att bara fungera som fortsättningssignal, som i exempel 13.

(13)

01 DP3: dom e antingen juntteja↑

((paus))

02 DP2: jo:↑

03 DP3: eller sen e dom sån där ((paus)) jag vill int säga fult så

Både stigande intonation i slutet av rad 01 och användningen av frasen *antingen* som oftast följs av *eller* indikerar att DP3 vill fortsätta tala fast han tar en tydlig paus mitt i sin tur. DP2s svar fungerar mer sannolikt i detta fall som fortsättningssignal och ett tecken på att DP3 får avsluta sin tur trots pausen än som en instämmande uppbackning, fast DP2s svar *jo* på rad 02 kunde i vissa andra kontexter tolkas som instämmande. Om uppbackningen hade kommit strax efter rad 01 eller i mitten av DP3s tur kunde det kanske ha tolkas som instämmande uppbackning.

I dessa gruppsamtal förekom det situationer där bara en informant gav ifrån sig auditiva uppbackningar och men också situationer där två eller även alla informanter uppbackade talaren. Ämnesval verkade vara en faktor som påverkade hur aktivt lyssnaren reagerade på vad talaren sade. Om någon informant var helt tyst medan andra talade om ett specifikt ämne, föreföll det som om han inte visste vad andra talar om. T.ex. när informanterna talade om filmer de hade sett verkade det vara så att den tystlåtna informanten inte hade sett den och därför kunde inte delta i samtal. Att använda uppbackningar var ett effektivt sätt att delta i diskussionen och ge intryck att informanten vet vad andra talar om, fast det nödvändigtvis inte var så.

4.3.2. Instämmande turtagare

Då och då inledde informanterna sina turer med instämmande fraser så att de undvek att hålla en paus efter inledande fras eller ord. De ord som användes som uppbackningar, t.ex. *just de* och *ja*, var också vanliga i den initiala positionen av frasen och de följs ofta av konjunktioner såsom *och* eller *att*, möjligen eftersom de är tillräckligt korta och hjälper att ta orden till en lyssnaren snabbare. Om talarbytet inte lyckades på detta sätt och talaren fortsatte tala trots lyssnarens försök eller någon annan avbröt informanten, fanns det flera sätt hur lyssnaren reagerade på det. Ett sätt var att upprepa instämmande fras efter en liten stund och försöka igen att få turen. Motivet bakom upprepning av frasen var troligen att få talarens uppmärksamhet mer effektivt. I vissa fall slutade lyssnaren tala och eventuellt försök igen senare, och ett sätt var att fortsätta tala möjligen med högre röst och samtidigt vänta att andra blir tysta.

Ibland inledde informanterna med fraser som tydde på starkt instämmande. Sådana fraser var bl.a. *det är (nog) sant*, *det tror jag också* och *jag tycker också om det*. I vissa fall var dessa fraser så långa och förhindrade den föregående talaren från att fortsätta sin tur att de eventuellt borde betraktas som självständiga turer fast lyssnaren inte alltid tillade någonting strax efter den inledande frasen.

Ett relativt vanligt sätt att uttrycka instämmandet var upprepningen av vad den föregående talaren hade sagt. Det fanns olika typer av upprepningar i dessa samtal. Antingen upprepade informanterna flera ord på samma sätt (se exempel 14 nedan) eller redigerade det som hade sagts på ett visst sätt. Redigeringen skedde antingen genom att utelämna (exempel 15) eller lägga till (exempel 16, rad 07 och 09) ett visst ord, eller genom att ändra ett ord eller ordföljd i frasen (exempel 16, rad 02 och 03). Det var mer vanligt att dessa upprepningar inledde en ny tur istället för att låta den första talaren fortsätta tala.

(14)

01 DP3: jag tycker att den e ganska romantisk
02 DP2: jo: den e ganska romantiskt o-

(15)

01 DP3: smarttelefoner e nog ganska bra
02 DP4: smarttelefoner e bra smarttelefoner e bra att ha ja tycker
03 int att dom har något-

(16)

01 AP1: no fast du har tagit bilden och sen trycker på kryssen så
 02 nu hamnar det ju ännu nånstans
 03 AF2: [nå nånstans går det ju alltid och nån-]
 04 AP1: Snapchat har liksom access ti alla dom här
 05 AF2: [Snapchat-]
 06 AF2: just de o-
 07 AF1: [visst hamnar] dom nånstans
 08 AF2: [joo]
 09 AF2: visst hamnar dom alltid nånstans fast dom säger att ju att
 10 dom hamnar- dom deletas från servern

Upprepningen visade sig att vara ett effektivt sätt att inleda en ny tur om lyssnaren ville ta ordet till sig själv, eftersom då hade han mer tid på att fundera vad han vill säga eller vilka nya tankar han kan uttrycka kring ämnet. Att upprepa det som redan har sagts med flera ord sker snabbt och fäster uppmärksamhet mer effektivt på lyssnaren än att instämna med enskilda ord som kan lätt bli ignorerade om flera personer talar samtidigt. Dessutom tydde upprepningar oftast klart på instämmandet för att det var ett sätt för lyssnaren att uttrycka att han har samma åsikt om saken eller likadana erfarenheter.

Ett annat sätt att uttrycka medhåll var omformulering av vad talaren hade sagt, dvs. lyssnaren upprepade det med andra ord så att innehållet stannar detsamma eller nästan detsamma. I exempel 17 och 18 nedan finns det två exempel på detta.

(17)

01 AF1: hela Malax pratar svenska
 02 AF2: där kan dom inte ens finska
 03 AF1: ja:

(18)

01 AP1: nå men int har dom nu så svår svenska (xx)
 02 AF1: nä: int har dom svår svenska dom får ju tiorna (xx) men de
 03 e ganska enkelt svenska
 04 AF2: enkel nå ja:

I exempel 17 finns det kausalförhållande mellan vad AF1 och AF2 säger, dvs. att människor inte kan prata finska är en orsak till att hela Malax pratar svenska. I exempel 18 omformulerade AF1 vad AP1 hade sagt genom att använda motsatsen av adjektiv *svår* som AP1 använde, och även ord

så som AP1 använder och *ganska* som AF1 använder är nästan motsatser. Att omformulera vad talaren hade sagt var också ett sätt att uttrycka att lyssnaren tydligt hade hört och förstått det som har sagts, och eventuellt håller med honom. Omformuleringar förekom inte så ofta som t.ex. upprepningar, men en anledning till detta kan vara att det är lättare och snabbare att upprepa vad talaren har sagt och det kan även hända omedvetet, men att omformulera det som har sagt kräver mer koncentration på samtalet. I exempel 18 kombinerade AF1 både upprepning och omformulering inom samma tur genom att inleda med upprepningen och avsluta med omformuleringen, och i detta fall har omformulering också en slags sammanfattande och medgivande funktion.

Till slut var det sista sättet ifyllnader. Informanterna fyllde i andras turer antingen genom att avbryta dem i mitten av deras tur (se exempel 19 nedan) eller genom att komplettera den pågående meningen om talaren inte lyckades hitta rätta ord (exempel 20 nedan). Dessutom fyllde informanterna i andras färdiga turer genom att lägga sina egna tankar som byggde på den föregående turen (exempel 20, rad 05). Att fylla i andras talturer var ett effektivt sätt att visa ens engagemang i samtal, men samtidigt fanns det en risk att turen kompletteras på ett fel sätt, dvs. med annorlunda ord än vad talaren hade tänkt på.

(19)

01 AP1: senaste "Bonden" är (x)
 02 AP2: [jo: dom e alla "Bonderna" är nog goda tai
 03 siis bra

(20)

01 DP2: nå om det kommer fast svenner i "CS Go" så jag kan bara (x)
 02 DP3: man kan kettuilla ti- ti jonnen ((*jonne* är ett finskt öknamn
 03 på unga pojkar))
 04 DP1: man kan kettuilla till ö:
 05 DP3: finska jonnen också på svenska o svenska jonnen på svenska
 06 DP1: o på finska
 07 DP2: jo: det e nog sant

I exempel 19 talade informanterna om filmer de tycker om. AP1 tog upp Bond-filmerna, och i detta sammanhang var det relativt lätt för AP2 att förutse att AP1 kommer att säga något positivt om dessa filmer och att de har samma åsikt om dem, så det kan vara en anledning till varför AP2 vågade avbryta AP1. Däremot talade informanterna i exempel 20 inte samtidigt utan de väntade

om den föregående talaren vill själv avsluta sin tur. DP1s tvekande ö-ljud på rad 04 tydde på att han inte kunde hitta rätta ord så DP3 kompletterade hans tur. Det är inte säkert om DP3 sade det som DP1 skulle säga, men eftersom DP1 inte korrigerade eller var oeniga med DP3 kan det tolkas att DP1 skulle själv ha sagt något liknande.

Exempel 18 ovan (s. 43) är också ett bra exempel på hur informanterna blandade olika medhållsätt då och då, för AF1 börjar med en kort fras (*nä*), sedan upprepar vad AP1 hade sagt med nästan samma ord (*int har dom svår svenska*) och till slut omformulerar hon samma fras (*ganska enkelt svenska*). Av denna avledning borde de olika kategorierna inte betraktas som helt separata. Dessutom kan dessa ovannämnda medhållsätt ha andra funktioner än att bara instämma i det som har sagts, t.ex. man kan fylla i andras tur för att få uttrycka sin åsikt före andra.

5. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I denna avhandling var syftet att hitta svar på följande frågor:

1. Vilka förstärkande ord och förled använder informanterna i informella, muntliga samtal?
2. I hurdana kontexter använder informanterna förstärkande ord och förled?
3. Hur uttrycker informanterna om de håller med sina samtalspartner?

Genom att analysera materialet kvantitativt och kvalitativt lyckades jag hitta svar på alla frågor, så med tanke på studiens validitet var muntligt material lämpligt för att kunna undersöka dessa frågor. Vad gäller den första frågan, förekom det fyra förstärkande ord och förled som var klart vanligare än andra, och de användes av både pojkar och flickor. Dessa var *jätte-*, *ganska*, *helt* och *så*. Dessutom fanns det fem andra ord som inte användes i lika stor omfattning, och de var *hemskt*, *mycket*, *fucking*, *skit* och *väldigt*. Dessa ord förekom bara få gånger, och det var bara en eller två informanter som använde dem. Givetvis är det sannolikt att dessa ord inte är de enda förstärkningsord som förekommer i ungdomsspråk, och med mer omfattande material och även data från andra städer skulle sannolikt fler alternativa framkommit. Eftersom det fanns betydligt större variation av olika förstärkningsord i min kandidatavhandling (Misukka 2014), kan det tolkas så att ungdomar kunde tänka sig att använda även andra ord utöver de ovannämnda, eller att de redan har använt dem någon gång, men i muntlig kommunikation är de inte lika vanliga som de mest frekventa orden i denna avhandling. Resultaten i min tidigare studie (ibid.) var också en orsak till varför jag förväntade större variation av olika ord, och blev överraskad över det relativt lågt antalet olika förstärkningsord som förekom i detta material.

Förstärkande ord och förled förekom oftast i samband med åsikter, värderingar och beskrivningar av olika händelser. De användes för att förstärka informanternas egna åsikter, att skapa en viss föreställning eller att få ens åsikter att låta mer övertygande. Enligt Alfredssons (2002) definition används förstärkningsord ofta när man vill understryka ens uppskattning eller ogillande mot någonting, och dessutom framhäver de adjektivs och adverbs betydelse (se också avsnitt 2.3.). I denna studie var deras användningssätt likadant, och det är mycket begripligt att denna typ av understrykning av ord utnyttjas när man vill framföra sina åsikter effektivt. I de grupper där informanterna motiverade sina åsikter mer grundligt, samtalade längre om samma ämne och byggde sina repliker på vad andra sade förekom flera förstärkningsord än i de grupper som bytte

ämnen snabbt och svarade med bara några ord. Kotsinas (2003) menar i sin tur att om förstärkningsord används i nya, ovanliga kontexter eller om de är opassande kan deras funktion vara att chockera och provocera, men detta användningssätt framkom inte alls i detta material. Fast dessa ord förekom i olika ordpar och kontexter samt framför både adjektiv och adverb, fanns det några ordpar som förekom betydligt oftare än andra, t.ex. ordet *bra* kombinerades oftast med ord *jätte-* eller *helt*. I allmänhet användes förstärkningsord oftare framför adjektiv än adverb, men denna skillnad kan också bero på ojämnt antal adjektiv och adverb.

Enligt mina iakttagelser fanns det flera olika sätt att instämma i vad andra säger, och jag indelade dessa medhållsätt i två huvudkategorier som var instämmande uppbackningar och instämmande turtagare. Genom att använda instämmande uppbackningar visade informanter att de håller med sina samtalspartner utan att avbryta dem eller ta turen. Det fanns relativt stor variation av instämmande uppbackningar, t.ex. *just det*, *jo* och *ja*, och bl.a. ordvalet samt uttalet av ordet avslöjade hur starkt instämmande frasen kunde betraktas. Några uppbackningar hade möjligen andra funktioner samtidigt, t.ex. att signalera lyssnandet eller att meddela att talaren får fortsätta sin tur. Ibland inledde informanterna sina talturer genom att visa att de håller med den föregående talaren. Att inleda ens tur med medhåll var då och då ett effektivt sätt att få turen och väcka den föregående talarens uppmärksamhet. Dessa turtagare kunde indelas i olika kategorier, som var instämmande fraser (antingen enskilda ord eller flerordsyttranden), upprepning eller omformulering av vad talaren hade sagt och ifyllnader. Upprepningar var mer frekventa än omformuleringar eller ifyllnader, och en anledning till det kan vara att det är snabbt att upprepa det som har sagts eftersom man inte behöver tänka själv på hur man kunde formulera uttrycket. Ibland kombinerades det olika medhållsätt inom samma tur, så dessa kategorier är inte helt separata utan överlappande.

Enligt min åsikt var de ord som förekom i mitt material inte oväntade, utan jag blev mer överraskad över de ord som inte kom fram och som nämndes i tidigare studier, t.ex. *riktigt*, *super-* och *himla* som förstärkningsord och *absolut* och *precis* som uppbackningar. Jag antar att de tre viktigaste faktorer som påverkade saknaden av detta ord var skillnaden mellan sverigesvenska och finlandssvenska, åldersskillnad mellan vuxna informanter i andra studier och ungdomar i denna studie, och den allmänna språkförändringen som har skett mellan de studier som har genomförts på t.ex. 90-talet och nutid. Dock kunde dessa ovannämnda ord ha förekommit om materialet och

antal informanter hade varit mer omfattande, men åtminstone kan man dra en slutsats att de inte är särskilt vanliga inom denna grupp.

Eftersom jag inte jämförde dessa resultat med vuxnas språkbruk, är det inte klart vilka ord eller medhållsätt som är kännetecknande i synnerhet för ungdomsspråk och som inte ofta förekommer i vuxnas språk. Jag anser emellertid att det finns skillnader mellan vuxna och unga talare i ordval och frekvensen av både förstärkningsord och instämmande fraser. Dock var de flesta orden och yttranden inte provocerande eller chockerande utan relativt sakliga, och enligt min åsikt skulle de vara lämpliga också i vuxnas språkbruk. Därför antar jag att det finns större skillnader i andra språkområden än i dem som jag undersökte, t.ex. i samtalsstilen (se t.ex. Eriksson 1997).

För icke-modersmålstalare av svenska kan det vara utmanande känna till ordens olika funktioner och nyanser samt de vanligaste användningssätten, i synnerhet om man inte lever i målspråksmiljö. Jag själv lärde mig något nytt med hjälp av dessa fynd och det blev ännu klarare att vilka ord och fraser som kan betraktas som talspråkliga och som vanligen används i informella sammanhang. Dessutom är det nyttigt att vara mer medveten om de olika sätt på vilka man kan signalera sitt medhåll med sina samtalspartner. När jag studerade svenska i grundskolan och gymnasiet nämndes ofta fraser som inte förekom i detta material, t.ex. *Det stämmer*, *Det har du rätt i* och *Jag håller med* som instämmande fraser, men som jag visade i denna avhandling finns det också flera andra alternativ om en inlärare inte kommer ihåg dessa eller liknande fraser. Exempelvis kan upprepningen vara ett lätt sätt för språkinlärare för att signalera sitt medhåll eftersom han inte behöver använda sina egna ord, och det passar ofta naturligt i dialogen.

Fast alla informanter var tvåspråkiga var finskans påverkan inte så märkbar vad gällde förstärkande ord och förled eller instämmandet. Mest inverkade finskan på småord som uppbackningar, t.ex. *nii joo*, *nii-i*, *joo*, *jep* är exempel på sådana uppbackningar som kan tolkas att vara påverkade av finska. Till skillnad från min kandidatavhandling (Misukka 2014) förekom det inga finska förstärkande ord i detta material. I min tidigare studie nämnde informanterna t.ex. *himo* och *sika* som förstärkningsord men enligt instruktionerna fick de svara på finska om de vanligen skulle använda finska i samma uttryck. För denna studie bad jag däremot informanterna tala svenska så mycket som möjligt, vilket kan ha påverkat resultaten. Då och då började någon informant tala på finska, men andra informanter i samma grupp reagerade snabbt på det och påpekade att de borde samtala

på svenska. Dessutom använde de ibland ett finskt ord om de inte visste eller kom ihåg vad detta ord var på svenska.

Flera faktorer som betraktas karaktäristiska för ungdomsspråk (se avsnitt 2.2.) kom fram också i mitt material. Informanternas samtalsstil var ivrig, de talade samtidigt relativt mycket och avbröt varandra, turerna var ofta korta och talarbytet skedde snabbt, så med tanke på dessa drag stämde resultat i denna avhandling relativt väl med tidigare studier. Vad gäller användning av förstärkande ord, är de enligt Stenström m.fl. (2002) vanligare i flickors språkbruk, vilket också gällde resultat i min studie. Fula ord och tabuord användes endast i Grupp D samtal, men att ungdomarna var medvetna om att det var en forskningssituation och allt de säger spelas in kan ha fått dem att använda finare ordförråd. Jag kunde ha studerat alla dessa och även flera andra drag, vilket är en avsevärd fördel med muntligt material. I denna avhandling var det emellertid ett naturligt val att studera förstärkande ord och förled eftersom jag redan hade undersökt samma ämne med hjälp av skriftligt material, och därför var det intressant att utreda vilka likheter och skillnader det finns mellan muntligt och skriftligt språkbruk. Instämmande, som var det andra forskningsämnet, kunde anknytas till förstärkande ord och förled eftersom förstärkandet på sätt och vis var gemensamt för dessa två ämnen. Dessutom hade båda ämnen fokus på ordnivån, fast bl.a. intonation och betoning utnyttjades för att tolka den egentliga betydelsen av vissa ord och fraser. Förutom ordnivån kunde fokus således ha varit på nästan vilken språklig nivå som helst, t.ex. på syntax, uttal eller interaktion.

Om jag genomförde en likadan studie finns det några detaljer jag skulle göra på annorlunda sätt, och dessa förändringar gäller mestadels datainsamlingsmetoden och urval av informanter. För det första skulle det ha varit intressant att inkludera åtminstone en grupp som skulle ha bestått av endast flickor. Pojkarna i Grupp D uppträdde och diskuterade på ett klart annorlunda sätt än pojkar i Grupperna A, B och C, och därför funderade jag på om det skulle ha framkommit likadana skillnader om en grupp hade bestått av bara flickor. För det andra skulle flera grupper ö och längre samtal gett mer data och följaktligen mer mångsidiga resultat. För det tredje skulle det ha varit värt att utreda närmare förhållandena mellan informanterna i samma grupper genom att t.ex. intervjua dem för att förstå deras gruppdynamik och val av samtalsämnen bättre. När jag sökte informanter önskade jag att alla informanter som samtalar i samma grupp skulle känna varandra väl och vara vana vid att umgås tillsammans så att stämningen skulle vara ledig och de kunde bete

sig avslappnat fast det var en forskningssituation. Emellertid var det inte möjligt att bilda sådana grupper i vissa fall eftersom det inte finns tillräckligt med frivilliga informanter. Och för det sista skulle det ha varit intressant att jämföra hur och vad informanterna skulle ha diskuterat om jag inte hade föreslagit färdiga samtalsämnen till alla grupper. Dessutom kunde det i stället för eller utöver samtalsämnen ha erbjudits t.ex. färdiga påståenden eller andra slags stimulerande föremål såsom bilder.

Om antal informanter och material jämförs med andra studier inom ungdomsspråk är materialet i denna avhandling inte tillräckligt omfattande för att kunna generalisera resultatet för att gälla hela åldersgruppen eller att dra absoluta slutsatser av deras språkliga beteende. Exempelvis deltog ca 100 ungdomar, som delades i grupper om 3-5 personer, i Kotsinas (2007) studie och dessa gruppsamtal var 15-90 minuter långa, medan i Kolus (2017) studie fanns det 25 informanter och materialets längd var ca 11 timmar. Sålunda är skillnaden mellan storleken av material i min studie och denna två märkbar. P.g.a. detta ska resultaten i denna studie betraktas mer vägledande än definitiva, och storleken av data kan betraktas som den viktigaste faktor som påverkar avhandlingens reliabilitet. Fast materialet var relativt anspråkslöst var det emellertid tillräckligt för en person och med tanke på den begränsade omfattningen av magisteravhandlingar.

Med tanke på vidare studier skulle det vara intressant att genomföra en likadan undersökning med vuxna informanter eller ungdomar från andra delar av Finland, så att man kunde jämföra både regionala och åldersskillnader i dessa forskningsämnen och utreda vilka egenskaper som kan betraktas som tydligt ungdomsspråkliga. Ett annat möjligt forskningsämne kunde vara jämförelser mellan finskt och finlandssvenskt ungdomsspråk med fokus på t.ex. intonation och småord såsom uppbackningar och utfyllnadsord. I talat språk finns det oerhört många aspekter man kan forska i, och eftersom språket förändras ständigt, finns det ofta ett behov av tidsenliga undersökningar. Vidare skulle jämförelser mellan informell muntlig och skriftlig kommunikation vara ett aktuellt och intressant ämne att forska i. Nuförtiden sker en stor del av kommunikation mellan ungdomarna skriftligt på nätet eller med mobiltelefoner, och dessa skriftliga samtal skulle säkert erbjuda intressanta lingvistiska data. Kort sagt är ungdomsspråk ett väldigt fängslande forskningsområde med flera aspekter man kan koncentrera sig på, och p.g.a. dess föränderliga natur kan det alltid hittas nya, nyttiga resultat.

LITTERATUR

- Alfredsson, R. 2002. *Skrivtrappan*. Lund: Folkuniversitets förlag.
- Backlund, B. 2006. *Inte bara ord – En bok om talad kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.
- Bell, A. 2014. *The guidebook to sociolinguistics*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Boyd, S. & Ericsson, S. 2015. Sociolingvistik i praktiken – inledning. I: Boyd, S. & Ericsson, S. (red.): *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur. **11-36**
- Grönberg, A. 2007. *Ungdomsspråk*. I: Sundgren, E. (red.), *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber. **221-251**
- Dawidson, P. & Kero, S. 2004. *De äger värsta, grymma språket - En studie i ungdomars språkbruk*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet.
- Einarsson, J. & Hultman, T. G. 1984. *Godmorgon pojkar och flickor: Om språk och kön i skolan*. Malmö: Liber.
- Einarsson, J. 2004. *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Elofsson, V. & Utterberg, J. 2009. *Verkligen väldigt mycket förstärkningsord – En studie i ungdomars användning av förstärkningsord*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.
- Eriksson, M. 1997. *Ungdomars berättande: En studie i struktur och interaktion*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Forsskåhl, M. 2002. Killar och tjejer som dokar får krapula. I: *Språkbruk 2/2000*. Helsingfors: Stellatum.
- Fridriksson, F. 2015. Gruppsamtal och intervju. I: Boyd, S. & Ericsson, S. (red.): *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur. **57-73**
- FUSK Finlandssvenskt ungdomsspråk. 2006. Åbo Akademi.
<http://web.abo.fi/fak/hf/sve/fusk/index.html> (Hämtad: 18.1.2017)

Green-Vänttinen, M. 2001. *Lyssnaren i fokus: En samtalsanalytisk studie i uppbackningar*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Hakulinen, A. 2016. Lauserakenteet. I: Stevanovic, M., & Lindholm, C. (red): *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. **122-142**

Henricson, S. & Nelson, M. 2016. Att tala var för sig, samtidigt eller inte alls: Uppbackningar, överlappningar och pauser i finlandssvenska och sverigesvenska handledningssamtal. I: Gustafsson, A., Holm, L., Lundin, K., Rahm, H. & Tronnier, M. (red.): *Svenskans beskrivning 34: Förhandlingar vid trettiofjärde sammankomsten*. Lund: Lunds universitet. **187-200**

Herrero, G. 2002. *Aspectos sintacticos del lenguaje juvenil*. I: Rodríguez, F. (red.). Barcelona: Ariel. **67-95**

Hoffman, M. 2014. Sociolinguistic Interviews. I: Holmes, J. & Hazen, K. (red.): *Research methods in sociolinguistics: a practical guide*. Hoboken: Wiley-Blackwell. **25-41**

Holmes, J. 2013. *An introduction to sociolinguistics*. Harlow: Pearson.

Ivars, A-M. 2000. Fraser och idiom i regionala varianter av finlandssvenskt ungdomsspråk. I: Ivars, A. & Slotte, P. (red): *Folkmålsstudier: Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi*. 39. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur. **189-205**

Josephson, H., Axelsson, P., Allén, S. & Malmgren, S. 2003. *Prismas svenska ordbok*. Stockholm: Prisma.

Jørgensen, A. M. & Stenström, A. 2009. *Youngspeak in a multilingual perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Kolu, J. 2016. Kodväxling i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda och i Helsingfors. Matrisspråk, morfosyntaktisk integrering och anpassningsstrategier. I: Gustafsson, A., Holm, L., Lundin, K., Rahm, H. & Tronnier, M. (red.). *Svenskans beskrivning 34*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap Serie A74.) Lund: Lunds universitet. **299-312**

- Kolu, J. 2017. *"Me ollaan mukana tässä experimentissä": Lingvistiska resurser och språkpraktiker i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Kotsinas, U. 2003. *En bok om slang, typ*. Falun: Nordsteds Ordbok.
- Kotsinas, U. 1994. Snobbar och pyjamastyper: Ungdomskultur, ungdomsspråk och gruppidentiteter i Stockholm. I: Fornäs, J., Boëthius, U., Forsman, M., Ganetz, H. & Reimer, B. (red.): *Ungdomskultur i Sverige*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB. **311-336**
- Kotsinas, U. 2007. *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Labov, W. 1972a. *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Philadelphia Press.
- Labov, W. 1972b. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Philadelphia Press.
- Lindström, F. 2006. *Världens dåligaste språk. Tankar om språket och människan idag*. Viborg: Albert Bonniers förlag.
- Linell, P. 2001. *Approaching dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Linell, P. & Gustavsson, L. 1987. *Initiativ och respons. Om dialogens dynamik, dominans och koherens*. Linköping: Universitetet i Linköping.
- Misukka, J. 2014. *"DU SER HELT SIKA VACKER UT" - Förstärkande ord och prefix i tammerforssvenska ungdomars språkbruk*. Kandidatavhandling i svenska på Inst. för språk. Jyväskylä universitet. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/43584>
- Nelson, M., Henricson, S., Norrby, C., Wide, C., Lindström, J. & Nilsson, J. 2015. Att dela språk men inte samtalsmönster: återkoppling i sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal. I: *Folkmålsstudier 53*. **141-166**
- Nilsson, J. 2005. *Adverb i interaktion*. Göteborg: Göteborgs universitet.

- Nordberg, B. 1982. Sociolingvistisk datainsamling. I: Thelander, M. (red.): *Talspråksforskning i Norden: Mål-material-metoder*. Lund: Studentlitteratur. **92-119**
- Nordberg, B. 2007. Vad är sociolingvistik? I: Sundgren E. (red.): *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber. **11-33**
- Norrby, C. 2004. *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.
- Norrby, C. & Håkansson, G. 2010. *Introduktion till sociolingvistik*. Stockholm: Norstedts.
- Ottesjö, C. 2015. Insamling och bearbetning av talspråksmaterial. I: Boyd, S. & Ericsson, S (red.): *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur. **75-92**
- Stenström, A., Andersen, G. & Hasund, I. K. 2002. *Trends in teenage talk : corpus compilation, analysis, and findings*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Von Boguslawski, T. 2016. *Nytt muntligt språkprov i studentexamen - se videoklipp!* Helsingfors: Yle nyheter. <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/02/09/nytt-muntligt-sprakprov-i-studentexamen-se-videoklipp> (Hämtad: 25.4.2017)